

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:
Зав. кафедри
« ___ » _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр»
на тему: «Аналіз складових механізмів державного регулювання системи
соціального захисту населення: нормативно-правові, економічні,
організаційні»

Студента _____ економіко-правового
факультету
спеціальності _____ 281 Публічне
управління та адміністрування
освітнього ступеня «Магістр»
Плаксіна Андрія Анатолійовича
Науковий керівник:
Кузьменко Сергій Георгійович
доктор наук з державного
управління, доцент, професор
кафедри права та публічного
адміністрування
Рецензент:
Хороших Вікторія Валеріївна
к.н.держ.упр, доцент, завідувач
кафедри маркетингу Донецького
державного університету управління

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ___ » _____ 20__ р.

Маріуполь – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	7
1.1. Концептуалізація змісту та еволюції категорії «соціальний захист населення» у соціальній державі.....	7
1.2. Механізми державного регулювання системи соціального захисту населення.....	17
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	31
2.1. Нормативно-правовий механізм державного регулювання вітчизняною системою соціального захисту населення.....	31
2.2. Сучасна модель фінансово-економічного та організаційного-інституційного механізму державного регулювання системою соціального захисту.....	40
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	58
3.1. Зарубіжний досвід державного регулювання соціального захисту населення.....	58
3.2. Напрями удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту населення.....	74
Висновки до розділу 3.....	85
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92

ВСТУП

Актуальність теми. Система управління у сфері соціального захисту є невід'ємною частиною державного управління, що включає такі елементи: суб'єкт управління - державні установи, які формують та реалізують національну політику у сфері соціального захисту; об'єкти управління - сфера соціального захисту населення; управлінська діяльність - організації з особливими відносинами, які забезпечують прямий зворотний зв'язок між суб'єктом та об'єктом управління.

Удосконалення державного управління у сфері соціального захисту є одним із важливих факторів формування України як соціальної держави. Водночас узгодження національної політики у сфері соціального захисту з європейськими стандартами є важливою передумовою успішної інтеграції України до Європейської спільноти.

Національна політика у сфері соціального захисту реалізується через широку систему державних органів влади, які беруть участь у їх реалізації в межах своїх повноважень. Система включає Верховну Раду України як єдиний законодавчий орган, Президента України, Кабінет Міністрів України та інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що в роботі показано стан функціонування системи соціального захисту на місцевому рівні, законодавчу базу та організаційне забезпечення органів місцевого самоврядування. В роботі розкрито проблеми соціального захисту населення на місцевому рівні та шляхи їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснення ефективної і справедливої соціальної політики є основою стабільності політичної системи і основою для творення соціальної держави. Ці питання досить активно розроблялися вітчизняними дослідниками і знайшли своє реалізацію в

наукових працях: Н. Абакумової, Н. Борецької, В. Гейця, В. Гетьмана, О. Гупала, К. Дідківської, О. Длугопольського, Ю. Килимника, Е. Лібанової, І. Рудкевич, І. Сироти, А. Сіленко, А. Халецької, П. Шевчука та ін.

Мета і задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблене вивчення складників державного регулювання системи соціального захисту населення (нормативно-правових, економічних та організаційних).

Мета наукового дослідження зумовила постановку та розв'язання таких завдань:

- визначити зміст та еволюцію категорії «соціальний захист населення» у соціальній державі;
- охарактеризувати механізми державного регулювання системи соціального захисту населення;
- проаналізувати нормативно-правовий механізм державного регулювання вітчизняною системою соціального захисту населення;
- дослідити сучасну модель фінансово-економічного та організаційного-інституційного механізму державного регулювання системою соціального захисту
- теоретично узагальнити зарубіжний досвід державного регулювання соціального захисту населення та сформувати на їхній основі напрями удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту населення в Україні.

Об'єктом є процеси функціонування системи соціального захисту населення в сучасних умовах державотворення України.

Предметом дослідження виступають нормативно-правові, економічні та організаційні механізми державного регулювання системи соціального захисту населення.

Методи дослідження. З урахуванням поставленої мети й завдань, об'єкта та предмета дослідження в основу методології дослідження покладена система загальнонаукових та спеціально-наукових методів і підходів, принципів пізнання. Методологічною основою дослідження стали

наукові методи пізнання суспільних процесів, поєднання системно-структурного, порівняльно-правового, історико-правового підходів. Їх застосування дозволило досліджувати розглянуті об'єкти у взаємозв'язку, цілісності, всебічно і об'єктивно.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у детальному аналізі існуючої системи соціального захисту, розробленні рекомендацій з її удосконалення й підвищення ефективності соціального забезпечення, формуванні ефективної та дієвої моделі соціального захисту населення.

уперше:

обґрунтовано необхідність формування системи соціального захисту населення, яка базується на принципах соціальної згуртованості, довіри та соціального партнерства та реалізується через фінансову підтримку економічно активних працівників та соціально незахищених груп, що дає змогу оптимально поєднати інтереси державного, комерційного, громадського секторів і сформувати ефективний механізм перерозподілу суспільного багатства.

набули подальшого розвитку:

- рекомендації з удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту в умовах соціально-економічної нестабільності;
- структура складників системи соціального захисту населення з урахуванням: 1) держави як інституту забезпечення соціального захисту всього населення; 2) держави та бізнесу як інститутів забезпечення соціального захисту працюючого населення.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані і запропоновані у роботі пропозиції та висновки створюють основу для подальшого поглибленого теоретичного вивчення механізмів державного регулювання системи соціального захисту населення. В освітній діяльності матеріали дослідження можуть знайти застосування в навчальному процесі, зокрема під час викладання таких дисциплін як Місцеве самоврядування в системі публічної влади, Соціальна та гуманітарна

політика на державному та місцевому рівнях та Муніципальне право України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати дослідження, висновки і рекомендації були представлені на круглому столі «Місьцеве самоврядування в Україні та світі» (м. Маріуполь, 7 грудня 2020 р).

Структура кваліфікаційної роботи обрана з точки зору теми, визначеної мети та завдань. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Обрані розділи поділено на підрозділи. Зміст роботи викладено на 91 сторінці друкованого тексту. Список використаної літератури складається із 115 джерел, приведений на 12 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1 Концептуалізація змісту та еволюції категорії «соціальний захист населення» у соціальній державі

Стратегічними цілями трансформаційних процесів в Україні, що розпочались ще на початку 90-х років, стає створення соціально орієнтованої держави. Органічною частиною останньої є система соціального захисту населення. Соціальний захист є важливим елементом функціонування будь-якої розвиненої країни. З роками в Україні та інших країнах світу активно обговорюють його суть, стандарти та механізми досягнення високого рівня соціального захисту населення.

Питання соціального захисту та соціальних стандартів розробляли О. Макарова [1], В. Опарін [2], С. Синичук, В. Бурак [3], В. Скуратовський, О. Палій [4], П. Шевчук [5] та ін.

Поняття «соціальний захист» не нове і має давню історію. З кінця XVIII ст. у Європі почала формуватися національна / адміністративна система державної опіки (організація системи допомоги, формування законодавчої бази, управління, включаючи територіальну структуру, державне фінансування соціальної допомоги тощо). Характеристиками цього етапу є те, що держава не прагне безпосередньо виконувати соціальні функції, а сприяти лише іншим установам, таким як: особисті та громадські благодійні організації, корпоративне соціальне страхування, місцева влада, церкви.

Перший елемент соціального захисту з'являється в Німеччині наприкінці XIX століття. Держава почала виділяти кошти на різні соціальні

програми та починається трансформація соціальної функції країни. Саме в Німеччині вперше було використано термін "соціальний захист".

У 1935 р. американський Закон про соціальний захист вперше застосував термін "соціальний захист". Закон законодавчо визначив новий етап в країні та запровадив систему обов'язкового страхування на випадок старості, смерті, втрати працездатності та безробіття. Незабаром цей термін широко застосовувався у багатьох країнах світу, і він виражав суть організації національної системи допомоги інвалідам та літнім людям [6, с. 35]. Соціальний захист має безліч функцій. Перш за все, це система зв'язків з громадськістю, призначена для задоволення особистих матеріальних потреб громадян шляхом особистого розподілу спеціальних фондів. По-друге, держава забезпечує соціальний захист за рахунок коштів суспільства. По-третє, за обставин, передбачених законом, у разі втрати або зменшення доходу, збільшення витрат або неможливості знайти роботу, передбачаються кошти для заміни або доповнення заробітної плати [7, с. 6].

У 1950-х рр. у багатьох країнах світу соціальна політика зазнала фундаментальних змін. З точки зору характеристики її захисних функцій необхідно систематизувати та координувати різні сегменти та установи у соціальній галузі.

Система соціального захисту пов'язана з особливістю соціально-економічної організації, яка спрямована на підвищення добробуту та рівня життя громадян, тобто соціальний захист є втіленням соціально-орієнтованої економіки. На думку С. Калашникова, суспільно-орієнтована економіка є високорозвиненою формою ринкової економіки, що дозволяє найбільш повно поєднати принципи вільної ринкової економіки та принципів соціальної справедливості. Автор підкреслює, що основні параметри соціального захисту залежать від соціальних параметрів. Це означає, що соціальний захист значною мірою залежить від рівня розвитку та якості соціально-економічного процесу країни [8, с. 45].

У словнику юридичних термінів "соціальний захист (забезпечення)" визначається як "за допомогою спеціальних соціальних фондів або бюджетів, у разі соціальних ризиків (інвалідність, безробіття, втрата годувальника, бідність) задоволення життєво необхідних індивідуальних потреб громадян є найважливішим методом матеріального розподілу благ за рахунок спеціальних соціальних фондів або за рахунок бюджетів різних рівнів (державного та місцевих) у випадках та на умовах, встановлених у законі. В Україні система соціального захисту включає пенсії, допомоги працівникам (під час тимчасової непрацездатності; пов'язані з вагітністю та пологами), багатодітним матерям та самотнім матерям, малозабезпеченим сім'ям з дітьми; утримання й забезпечення для людей похилого віку та інвалідів у будинках престарілих, будинках-інтернатах; професійне навчання та працевлаштування інвалідів; пільги для інвалідів та багатодітних матерів"[9, с. 525].

У вітчизняній науковій літературі є багато визначень поняття "соціальний захист". Є. Лібанова вважає, що соціальний захист населення - це матеріальна безпека всіх без винятку громадян, не нижче соціальних стандартів та забезпечення гідних умов життя [10, с. 12]. Соціальний захист передбачає певний ступінь матеріального забезпечення, тобто підтримку доходів та захист добробуту; тому в Україні, з одного боку, існує система відносин між державою, економічною структурою та громадянами з іншого. У процесі цього формуються фінансові ресурси для матеріальної підтримки та обслуговування громадян певних категорій та груп.

Соціальний захист В. Скуратівський та О. Палій трактують як "комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах" [4, с. 92]. На думку В. Глушка, соціальний захист - це сукупність заходів та механізмів реалізації цих захисних заходів, а суспільство використовується для забезпечення нормальних умов матеріального та духовного життя населення [11, с. 9].

Н. Болотін пояснює соціальний захист у вузькому і широкому розумінні. "У вузькому розумінні розуміння соціального захисту насправді є соціальним захистом країни для захисту людей від негативних наслідків соціальних ризиків. Загалом кажучи, соціальний захист є змістом соціальних функцій країни, і це економічний захист основних соціальних прав людини" [12, с. 56]. Автор визначає соціальний захист як "систему національних правових, економічних, фінансових та організаційних засобів та заходів, призначених для захисту людей від несприятливих наслідків соціальних ризиків" [12, с. 58].

За словами С. Сінчука та В. Бурака, "соціальне забезпечення - це форма розподілу матеріальної продукції для задоволення важливих особистих потреб громадян у разі соціальних ризиків, і в цьому випадку, і відповідно до умов, встановлених країною, вимагають різного рівня спеціальних соціальних фондів або бюджетів" [3, с. 9].

Соціальні ризики - це події, що відбуваються в житті людини. У цих випадках можуть бути втрачені матеріальні ресурси, і не можуть бути задоволені пріоритетні потреби у підтримці та відновленні повноцінного життя члена суспільства. Соціальний ризик є наріжним каменем соціального захисту. Зі списку змін, визнаних національним законодавством, можна простежити розвиток соціального захисту та оцінити статус соціального захисту в конкретній країні.

Отже, «соціальний захист» трактується як функція суспільства щодо забезпечення соціального статусу громадян завдяки соціальній ризиковій поведінці на основі умов, що визначаються його невід'ємними та загально визнаними правами. З одного боку, соціальний захист - це функціональна система, тобто система, в якій здійснюється соціальний захист, а з іншого - це система інститутів (держави, судів, профспілок та інших громадських організацій), які забезпечують захист. У будь-якій державі існує ціла соціальна система, яка забезпечує громадянам соціальний

захист. Найважливішим і найбільш потужним соціально-організаційним інститутом є сама держава.

Такі установи, як страхові компанії, різні професійні фонди, благодійні організації та соціально-політичні організації, що забезпечують соціальний захист соціальних груп та певних груп населення, відіграють важливу роль у виконанні функцій соціального захисту.

Тільки в соціальній державі соціальний захист може бути забезпечений якісно. Термін "соціальна держава" був запропонований архієпископом Темплом. Однак його активний теоретичний розвиток розпочався в першій половині 20 століття, переважно в німецькій літературі. Концепція "соціальної держави" була висунута в 1929 році німецьким політологом Х. Хеллер. З точки зору політико-правових концепцій, поняття "соціальна держава" увійшло в наукову літературу лише після того, як воно було підтвержене Конституцією Німеччини 1949 року. На визначення природи соціальної держави вплинули Ф. Нойман, Г. Хаферкамп, Г. Хартвіг, В. Абендрот та ін. У США концепція соціальної держави була прийнята пізніше, ніж у європейських країнах, оскільки тип свідомості в американському суспільстві орієнтувався на принцип індивідуалізму.

У загальному розумінні соціальна держава визначається як ідеальна держава, яка має на меті забезпечити кожному громадянину гідні умови життя, соціальне забезпечення, участь у виробництві та управлінні, а в ідеалі забезпечити людям однакові життєві можливості та можливості самореалізації. Після Другої світової війни концепція соціальної держави була втілена в конституціях Західної Європи (Німеччина, Іспанія та ін.). У ст. 1 Конституції Іспанії 1978 року визначено, що Іспанія - соціальна, правова та демократична країна, найвищими цінностями якої є свобода, справедливість, рівність та політичний плюралізм. Стаття 20 Конституції ФРН (1949 р.) говорить, що Німеччина є демократичною та соціальною федеральною державою. Конституція Франції передбачає, що це демократична і соціальна республіка. На думку В. Корнієнка, терміном "соціальний" зловживають у

всьому світі, але він набув крайніх форм у Західній Німеччині, де конституція містить термін "соціальна правова держава" [13, с. 47].

У соціальній державі це поєднання особистих і соціальних цілей. Країна визнає, що вона відповідає за умови життя людей. "Прихід держави як головного органу соціального захисту на зміну приватним благодійним організаціям призвів до різкого збільшення кількості соціального забезпечення та отримувачів, з одного боку, а з іншого боку, зросли прямі вимоги суспільства до держави. Розробка та реалізація соціальних функцій держави не лише для приватних осіб результат факторів, і це обумовлено зміною ролі людини в суспільстві, економіці та виробництві, а також змінами в соціальному, економічному та науково-технічному прогресі. Відносини "влада-особистість" це перехід від держави до держави добробуту, нового і найбільш цивілізованого рівня розвитку" [14, с. 37].

У наш час соціальна держава, по-перше, означає, що законодавці несуть відповідальність за згладжування конфлікту інтересів серед членів суспільства та активну участь у соціальній діяльності в ім'я забезпечення гідних умов життя для всіх з рівною власністю на засоби виробництва. Держава стає інститутом для подолання соціальних конфліктів, врахування та узгодження інтересів різних груп людей та реалізації таких рішень, які будуть позитивно оцінені усіма верствами суспільства. За допомогою соціальної політики вона повинна забезпечити рівність та умови для політичної участі, об'єднати людей, стабілізувати суспільство (включаючи закони) та економічну систему та забезпечити його поступовий розвиток. Передумовою стану соціальної орієнтації є наявність певних соціальних прав громадян, певний ступінь соціального захисту та соціальної справедливості. [15, с. 26].

Держава соціального забезпечення (соціал-демократична держава) - це сучасна політико-правова система, в якій дуже важливим є поняття "суспільство", яке тісно пов'язане із соціальним життям людей. Підкреслимо, що держава повинна дбати про матеріальний добробут громадян та

виконувати функції економічного регулювання з належним урахуванням. У випадку екологічних вимог економічні та соціальні права людини можуть бути захищені. На думку В. Шаповала, "Концепція соціальної держави іноді виражається як безпосередньо не пов'язана з концепціями соціальної справедливості та соціального захисту. Ця концепція відображає загальні зміни, що відбулися в суспільстві та країні за минуле століття. Вона відображає посилення регуляторної участі держави. Процес економічного характеру посилює його відповідний вплив на дух та інші сфери суспільного життя" [16, с. 15].

Основним пріоритетом політики соціальної держави є покращення рівня життя людей на основі економічного зростання. Основним способом виконання цього завдання є вдосконалення системи заробітної плати та доходів. Спочатку поняття "соціальна політика" визначалося як державна система прийняття рішень, спрямована на досягнення добробуту людей. Однак це визначення не є чітким, оскільки така система прийняття рішень може включати багато напрямів державної діяльності. Найважливішим завданням державної влади як і раніше залишається забезпечення інтересів людей та реалізація їхнього добробуту; тобто соціальна політика може розглядатися як один із напрямків діяльності держави, пов'язаний із соціальним захистом, включаючи: соціальний захист неблагополучних груп; боротьбу з бідністю; регулювання ринку праці; охорона здоров'я; освіта; культура [17, с. 15].

Метою соціальної політики є створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, а також забезпечення особливого захисту тих людей, які цього потребують, тобто об'єктом соціальної політики є вирішення або пом'якшення соціальних проблем, викликаних економічним середовищем. До об'єктів соціальної політики належать суспільство та сфера праці, яка є характеристикою ступеня соціального розвитку та відображає єдність та взаємозалежність трудових

відносин та соціальних відносин. Найважливішими учасниками є людина та соціальна держава.

Основним завданням національної соціальної політики є забезпечення соціальної стабільності та соціальної безпеки суспільства. У ХХ ст. у західних країнах, завдаючи шкоди інтересам країни та класу та встановлюючи механізм соціальної орієнтації на процес антагоністичних суперечностей, вони накопичили багатий досвід підтримки соціального забезпечення. Насправді соціальна держава стала механізмом досягнення цих цілей. Для держави характерний широкий спектр систем соціальних послуг, безкоштовна освіта, охорона здоров'я, доступ до різних галузей культури, спорту та державна допомога соціально незахищеним верствам населення.

Основними принципами соціальної держави є: соціальна справедливість, соціальне забезпечення, соціальне забезпечення прав людини та умови життя людини. Держава соціального забезпечення забезпечує гідне існування населення. Ця мета досягається за допомогою об'єднаної ринкової економіки (створення сприятливих умов для включення ринкових відносин усіх верств населення); соціальної демократії (поєднання цивільної автономії та представницької демократії) та соціальної етики (напрямок консенсусу, заснований на автономії кожного, право захищати свою гідність взаємодії). Тому норма соціального права є найбільш справедливою сучасною формою взаємної організації громадянського суспільства та політичних організацій у цивілізованій країні.

Держава соціального забезпечення виконує певні функції держави, такі як освіта, культура, медичне обслуговування, пенсійне забезпечення та інші форми соціального забезпечення та захисту. Якщо ці функції поставити на перше місце (навіть якщо вони не виконуються повністю), то країна також буде соціально орієнтована у своїх цілях та планомірному розвитку. Насправді, доки ці функції в основному виконуються, забезпечуються права людини та гарантії, дотримуються демократичні принципи та проводиться

соціальна та економічна політика для забезпечення гідного рівня життя та всебічного розвитку своїх громадян, країна буде соціалізованою.

Орієнтована на суспільство країна створює сприятливі простори для соціальних можливостей, гарантує можливість безперешкодної взаємодії між соціальними групами та іншими елементами соціальної структури, а також сприяє поліпшенню соціального статусу громадян та соціальних груп. На сьогодні соціальна спрямованість країни та майже високий рівень соціального захисту стали основними характеристиками європейських країн - Німеччини, Франції, скандинавських країн, Ізраїлю та Канади. Інші країни обрали ті самі цілі розвитку, які гарантують матеріальну безпеку всіх без винятку громадян, не нижчу за соціальні стандарти та забезпечують гідні умови життя. Ці принципи європейських країн мають соціальний характер.

Соціальні функції держави реалізуються за допомогою різних специфічних механізмів державного регулювання соціального захисту, найважливішими з яких є:

- розвивати системи державної освіти та охорони здоров'я;
- прийняти законодавчі законопроекти, спрямовані на забезпечення соціального захисту певних груп людей. До соціального захисту населення в основному належать: індекс доходів соціально незахищених груп населення; надання соціальних пенсій людям без досвіду роботи; надання різноманітних пільг та надання пільгового житла тим, хто потребує житла;
- національна політика зайнятості; там, де це необхідно, надавати допомогу в працевлаштуванні тим, хто хоче влаштуватися на роботу, перекваліфікувати їх за кошти держави; державний нагляд за ринком праці, в цьому випадку держава бере на себе роль арбітра. Пом'якшити та цивілізувати трудові відносини.

Відповідно до інституційної парадигми, "соціальний захист населення - взаємозв'язок між економічними вигодами (соціальні виплати, виплати, компенсації, пільги, податкові знижки та позики) між суспільством та соціально незахищеними групами для забезпечення існуючих соціальних

стандартів через відповідні установи (соціальне забезпечення, соціальні стандарти, соціальні норми, національні та громадські організації, фонди та установи, а також компанії та міжнародні установи)" [18].

Підсумовуючи викладене вище можна констатувати, що визначення понять «соціальний захист населення» та «соціальна держава» відображають підходи різних авторів до сутності даних понять, а об'єднує їх те, що соціальний захист означає лише обсяг соціального забезпечення, який безпосередньо забезпечується державою.

У подальшому дослідженні теми кваліфікаційної роботи ми будемо спиратись на такі головні тези:

- соціальний захист населення - державна підтримка певних категорій населення, на які може негативно вплинути ринковий процес, забезпечення належного рівня життя шляхом надання окремим громадянам (найбільш вразливим верствам населення) правової, фінансової та матеріальної допомоги, а також соціальне забезпечення населення, яке займається економічною діяльністю, включаючи встановлення соціальних стандартів для забезпечення прийнятних умов життя та праці громадян країни [18, с. 23];

- сьогоднішня система соціального захисту відноситься до низки законодавчо визначених економічних, соціальних, правових гарантій та прав, соціальних інститутів та організацій. Ці установи повинні забезпечити їх реалізацію та створити умови для підтримки різних соціальних груп суспільства та забезпечити засоби існування та активного життя груп, що знаходяться в неблагополучному положенні [20, с. 45];

- соціальний захист - це державна гарантія для громадян України, які повністю, частково або тимчасово втратили свою діяльність, втрачають годувальника, залишаються безробітними внаслідок неконтрольованих обставин, а також мають право отримувати матеріальну підтримку в старості та інших ситуаціях, передбачених законодавством України [21].

Кінцевою метою соціального захисту є надання кожному члену суспільства, незалежно від соціального походження, національності чи раси, можливостей для вільного розвитку та реалізації своїх можливостей. Іншою метою є підтримка соціальної стабільності, тобто запобігання соціальній напрузі, пов'язаній із власністю, расою, культурою та соціальною нерівністю.

1.2 Механізми державного регулювання системи соціального захисту населення

Система соціального захисту населення щороку запроваджує нові методи та механізми реалізації, що ведуть до відокремлення соціального захисту, що є самостійною та надзвичайно важливою ланкою в реалізації української національної соціальної політики.

Економічні реформи, що проводяться в країні, є масштабними, в основному спрямовані на розвиток соціал-демократичної країни. Головною метою державного управління у сфері соціального захисту є формування та впровадження відповідних нормативних актів, фінансова підтримка та контроль правильності соціального забезпечення. Водночас, вирішуючи соціальні проблеми в рамках економічних реформ, вона не приділяла належної уваги державним нормативним актам щодо соціального захисту: розробці її інноваційних моделей, принципів та механізмів реалізації [22, с. 2].

Оскільки держава безпосередньо управляє соціальною політикою через державний контроль за соціальним захистом, детальне вивчення всіх факторів, що впливають, дасть чітке визначення поняття «державне регулювання сфери соціального захисту».

Конституція України передбачає право громадян отримувати соціальний захист, до якого належать ті, хто є повністю, частково або тимчасово інвалідом, хто втратив годувальника, а також забезпечує

громадянам свої права внаслідок неконтрольованих обставин, безробіття в старості та інших ситуацій. Це право захищається загальнодержавним обов'язковим соціальним страхуванням, яке здійснюється за рахунок коштів громадян, підприємств, установ та організацій страхових фондів, бюджетів та інших джерел соціального забезпечення та створення мережі національних, муніципальних (комунальних) приватних установ для догляду за непрацездатними громадянами [23].

З метою досягнення ефективного державного регулювання сфери соціального захисту, пошук найкращого балансу для забезпечення того, щоб інтереси громадян, підприємств та установ були пріоритетом суспільно орієнтованої держави. Водночас держава запроваджує механізм соціального захисту.

Механізм соціального захисту населення - низка заходів та інструментів соціально-економічних інститутів що можуть забезпечити організацію та ефективне функціонування соціальної політики країни.

Приймаючи певний механізм, країна повинна не лише звертати увагу на свою кінцеву мету, але також досліджувати всі сфери, рівні, методи та інструменти реалізації, щоб забезпечити максимальне охоплення навколишнього середовища, що впливає на соціальний захист, та запобігти негативним наслідкам певної взаємодії. Цей метод враховує всі фактори, що впливають на соціальну та фінансову безпеку складної країни, та забезпечує ефективність державного управління та нагляду у сфері соціального захисту.

Для того, щоб зрозуміти суть механізму державного регулювання соціального захисту, важливо врахувати зміст поняття "державне регулювання" та "механізм державного регулювання".

На сьогоднішній день сформувався два типи концепцій державного регулювання в певних сферах: По-перше, державне регулювання можна розглядати як функцію державного управління [24, с. 29; 25]; другий - термін "державне регулювання" ширший, ніж "державне управління" [26, с. 119; 27, с. 56-58].

На основі аналізу наукової літератури ми вважаємо, що категорію "державне регулювання" слід приймати ширше, ніж категорію "державне управління", оскільки вона охоплює ширший діапазон і створює більші умови для свободи суб'єктів та об'єктів державного регулювання. Наведемо деякі погляди та методи інтерпретації "державного регулювання" в науковому співтоваристві.

На думку Владімірова Т.О., державне регулювання - це набір інструментів, за допомогою яких держава може встановлювати вимоги до бізнесу та громадян ... закони та допоміжні інструменти, сформульовані державою ... правила, встановлені державними та недержавними організаціями (з певними повноваженнями) [28, с. 153].

На основі комплексу законів і нормативних актів Авер'янов В.Б. розглядає державне регулювання як управління, що означає цілеспрямований вплив на об'єкти, що управляються, з використанням методів, що роблять ці об'єкти підданими управлінському впливу керованих об'єктів. Нагляд та його вплив на об'єкти управління не лише пов'язані з навколишнім середовищем. Це забезпечує надзвичайно альтернативну поведінку керованих об'єктів [29, с. 64-65].

Що стосується впливу на об'єкти управління та навколишнє середовище. В. Д. Бакуменко та ін. визначаючи державне регулювання як низку цілеспрямованих форм, методів та напрямків впливу, відділи державного управління використовують їх для спрощення системи соціально-економічних відносин для стабілізації та адаптації до існуючої соціально-політичної системи для адаптації до мінливих умов [30, с. 148].

Якийсь час Оболенський О.Ю. визначав державне регулювання як низку організаційно-економічних заходів у сфері зв'язків з громадськістю, спрямованих на вдосконалення поведінкових правил суб'єктів господарювання та попередження негативних явищ у країні [31].

До речі, «Юридична енциклопедія» наголошує, що державне регулювання полягає у здійсненні державою складних заходів

(організаційних, правових, економічних тощо) у соціальній, економічній, політичній, духовній та інших цільових сферах. Поведінка та попередження негативних явищ у суспільстві [26, с. 118].

В.Я. Малиновський вважає, що державне регулювання - це система типового законодавства, адміністративних та контрольних заходів, що здійснюються відповідними державними органами та громадськими організаціями, з метою стабілізації існуючої соціально-економічної системи та адаптації до мінливих умов [32, с. 46].

Виходячи з вищезазначеного пояснення, можна зробити висновок, що з точки зору системного підходу державне регулювання є ширшим, а основними компонентами дефініції є система заходів, сукупність інструментів, форм, методів, законів, правил, напрямів впливу [33, 34]. Беручи до уваги відмінності національних методів регулювання змісту, ми вважаємо, що метою державного регулювання є створення сприятливого соціально-економічного середовища та створення умов для збалансованої системи соціального захисту. Тому для створення таких умов потрібно коригування, усунення відхилень, збоїв та своєчасне вирішення проблем чи конфліктів. Найголовніше - це ефективний механізм регулювання, кожен з яких має своє призначення [35, 36].

Достатньо ємним є підхід, відповідно до якого механізм регулювання відноситься до набору функцій, фаз та послідовних процедур, що впливають на організаційну систему. Супроводжуючись реалізацією детермінованих результатів цього ефекту, його можна порівняти з показниками для визначення рівня управління (програмного забезпечення) цілей системи функціонування системи” [37, с. 7].

Синтезація певних наукових підходів, особливо М. Х. Корецького [38, с. 16] і О. О. Шапурова [40, с. 69], дозволив сформулювати авторське бачення змісту механізму державного регулювання соціального захисту населення, що являє собою сукупність механізмів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку, управління стресом, життєвих проблем та

його соціально-психологічної реабілітації. Методи, принципи та засоби. По суті, мова йде про створення умов для належного рівня життя певних категорій людей та мінімізацію потенційних ризиків у їхньому житті.

Важливою методологічною цінністю аналізу сутності соціального захисту населення є вибір предмета його взаємозв'язку та об'єкта формування відносин соціального захисту.

Під об'єктами соціального захисту слід розуміти різні соціальні, професійні, регіональні, соціальні групи в межах певної організації чи системи (освіта, охорона здоров'я, культура, праця, спорт та оздоровчий комплекс) або відповідно до них у суспільстві, а також у цілому суспільстві та кожного окремого його індивіда.

Ми вважаємо, що суб'єктами відносин соціального захисту є: держава як вияв суспільного інтересу в галузі соціального захисту; роботодавці (окремі підприємства, підприємці; особи, які в деяких випадках можуть вживати різні заходи самооборони); (наприклад, бізнес-спілки, профспілки, асоціації незрячих тощо).

Основними завданнями соціального захисту є: забезпечити максимально стабільні соціально-економічні умови людей; запобігти факторам, що знижують рівень життя; створити умови, щоб громадяни могли знайти роботу; створити сприятливі умови праці для найманих робітників; захистити їх від виробництва негативні наслідки; надавати матеріальну допомогу тим, хто цього потребує, на основі об'єктивних умов.

Розглядаючи методологічні методи вітчизняних вчених, дослідників та практиків для визначення сутності категорій "державне управління" та "соціальний захист", можна визначити "державне управління у сфері соціального захисту" як цілеспрямовану державну організацію та координацію діяльності. Призначений для впровадження відповідних механізмів управління для забезпечення раціонального та ефективного використання наявних державних ресурсів для реалізації державної політики соціального захисту [40].

Тому державне управління системою соціального захисту - це цілеспрямована організаційно-координаційна діяльність на всіх рівнях державної влади та місцева автономія спеціально уповноважених відомств, шляхом формулювання управлінських рішень, пов'язаних із формулюванням та реалізацією законодавства, власних рішень та завдань. Створити умови для механізму управління. Розумно та ефективно використовувати наявні ресурси для забезпечення умов для реалізації національної політики соціального захисту.

Тому ми вважаємо, що державне регулювання сфери соціального захисту населення – система економічних та соціальних відносин, яка відповідає основним потребам суспільства, і є системою, яка реалізує ефективну соціальну політику шляхом впровадження найкращого механізму соціального захисту для сприяння соціально-економічному розвитку та зміцненню економічної безпеки [41, с.498].

Взаємодія між центральним органом влади, соціальними фондами та медичним страхуванням у сферах зайнятості, рівня життя та соціального захисту здійснюється за допомогою різних механізмів, головним чином:

1) Механізм оподаткування - забезпечити податкове стимулювання та стимулювання виплат соціальним фондам за певні види діяльності на території територіального утворення. У сфері зайнятості механізм використовується для збереження існуючих (економічно доцільних) та створення нових можливостей працевлаштування, найму найнеблагополучніших верств суспільства, стимулювання професійної підготовки та перепідготовки (особливо тих, хто безробітний або має ризик звільнення) У галузі адаптації рівня життя та соціального захисту - для стимулювання благодійності.

2) Кредитний механізм - надання позик (включаючи пільгові позики) з бюджету та соціальних фондів для здійснення всієї цієї діяльності на території територіальних утворень.

3) Бюджетний механізм - безпосередньо з бюджету та позабюджетних фондів для сприяння програмам зайнятості та соціального захисту населення територіального утворення (особливо в умовах кризи) та надання їм субсидій, субсидій та грантів.

4) Механізм розміщення державних замовлень - розміщення на підприємствах територіальних утворень (в першу чергу кризових) замовлень, оплачуваних з державного бюджету.

5) Адміністративний механізм – забезпечувати зайнятість та соціальний захист через різні заборони, дозволи, обмеження та інші заходи.

6) Організаційний механізм - встановити спеціальну організаційну структуру в центральному відомстві для реалізації національної та регіональної соціальної політики (наприклад, координаційний комітет зі сприяння зайнятості).

7) Правовий механізм (формулює та приймає закони та нормативні акти, що регулюють діяльність різних суб'єктів у сферах зайнятості, рівня життя та соціального захисту).

8) Механізм планування - включити різні територіальні утворення (головним чином кризові) до державних та регіональних планів, що сприяють зайнятості, рівню життя та соціальному захисту.

Соціальний захист у механізмах державного управління полягає не лише у наданні підтримки тим, хто цього потребує. Це також забезпечує здоровий соціальний клімат у країні, а розвиток вільний від потрясінь, революцій та громадянських війн [42, с. 85].

На сьогодні держава є головною, але не єдиною установою, вона повинна сприяти формуванню здорового соціального мікроклімату в суспільстві, дбати про стабільне та безпечне життя громадян та забезпечувати соціальний захист, який відповідає сучасним потребам.

У широкому розумінні національний соціальний захист розуміється як національна політика та цілеспрямовані дії, а також відповідна ресурсна база, особливо національні та соціальні фонди. Вони забезпечують окремих

людей, соціальні групи, соціальні класи та все населення всебічним рішенням для різних проблем, спричинених соціальними ризиками, які можуть спричинити (або спричинили) повну або часткову втрату таких основних прав суб'єктів як: конституційні права, свобода та законні інтереси, економічна незалежність, реалізація принципів соціальної справедливості та соціального забезпечення [43, с. 37].

У вузькому розумінні національний соціальний захист - це низка заходів та пов'язаних із ними конкретних механізмів, що використовуються державою для накопичення необхідних ресурсів та впровадження ефективних механізмів підтримки соціально вразливих груп та груп, особливо фактичного доходу інвалідів, безробітних та певних людей, і соціально прийнятні рівні споживання (виняткові, небезпечні) ситуації - та інші економічно вразливі групи [43, с. 37].

Розглядаючи сучасні важелі механізмів державного управління соціальним захистом, слід зазначити, що вони були розроблені на початковому етапі переходу до ринкових відносин під час кризи. Нові умови вимагають прийняття нових і вдосконалених механізмів у системі соціально-економічних відносин. У зв'язку з цим, в контексті розгляду основних напрямків соціального захисту, існує проблема безперервності заходів соціальної політики, розроблених на найближче майбутнє та довгострокову перспективу. Перш за все, це питання повинно вирішуватися на законодавчому рівні та в процесі реалізації - на всіх рівнях управління [3, с. 42].

Тому, з одного боку, організація держави та інституційні механізми моніторингу соціального захисту виявляються в ефективній організації регуляторного процесу (визначення методів, об'єктів, суб'єктів, функцій, напрямків, форм та методів) та деяких методів прогнозування очікуваних результатів. У свою чергу, це вимагає дотримання основних принципів державного нагляду за соціальним захистом (гнучкість, складність, оптимальність, ефективність, ефективність).

Зважаючи на нестабільність внутрішнього та зовнішнього середовища України, термін "турбулентність" стає все більш популярним у науковому середовищі, і в цьому сенсі принцип гнучкості є одним із ключових. Ми вважаємо, що її суть полягає у переведенні національної системи регулювання соціального захисту в гнучку країну, яка враховує та оцінює вплив сучасних ризиків, щоб національна система регулювання могла швидко адаптуватися до змін та сучасних викликів. Ми вважаємо, що це вимагає моніторингу та оцінки впливу різних факторів (факторів).

Принцип комплексності вимагає від органів державної влади комплексного підходу для розгляду важливих питань соціального захисту (правових, економічних, соціальних тощо).

Ми вважаємо, що принцип оптимальності означає вибір найкращого рішення проблеми, яку потрібно вирішити, узгоджуючи інтереси країни, громадськості, підприємств та інших соціальних груп.

Принцип ефективності розуміється як спосіб, яким держава коригує механізм соціального захисту населення таким чином, що витрачені ресурси можуть досягти найбільшого ефекту (не лише фінансового ефекту), вирішуючи проблеми певних частин населення (наприклад, зменшення соціальної напруженості тощо). Розглядаючи реформу державної децентралізації, принцип ефективності також означає, що найкращий спосіб виявлення та вирішення проблем - це базовий рівень - у місцевій громаді.

Принцип результативності стосується досягнення очікуваних результатів у галузі соціального захисту, в тому числі шляхом реалізації планів соціального захисту. Ми розуміємо, що ефективність вимірюватиметься шляхом реалізації заходів, зазначених у кожному плані.

Принцип відповідності орієнтирів – передбачає узгоджувати потреби та інтереси населення з національними, регіональними та місцевими планами соціального захисту та координувати напрямок розвитку національного поля соціального захисту з акцентом на соціальний захист населення.

Загалом, ці принципи дозволяють державі здійснювати державне регулювання соціальним захистом, своєчасно вносити корективи (якщо в системі є якісь відхилення) або коригувати плани, дії та заходи влади та зосереджуватись на загальній підтримці населення.

Ми вважаємо, що державними регуляторними засобами у цьому плані можуть бути нормативні акти, офіційні документи, такі як інструкції, плани, цільові (вузькі) плани, в основному пов'язані з вирішенням місцевих проблем громадян (працевлаштування, реабілітація чи медичне обслуговування). Він також включає різні комплексні плани та проекти (міжнародні, державні, регіональні, місцеві), державні закупівлі, державне соціальне забезпечення, стандарти якості надання соціальних послуг таким особам, субсидії, гранти та інші засоби.

Ми вважаємо, що роль організаційно-інституційного механізму державного регулювання соціального захисту населення відображається в ефективному функціонуванні органів державної влади для створення організаційно-структурної підтримки, а функції та повноваження органів державної влади відіграють важливу роль у формуванні соціальної політики.

Нормативно-правовий механізм відображає взаємодію між різними компонентами національної системи регулювання та створює необхідні правові поля, тому його потрібно ретельно вивчити та вдосконалити та узгодити з європейською практикою та міжнародними стандартами (враховуючи керівні принципи європейської інтеграції та міжнародні правові акти, договори України).

Ми вважаємо, що в характеристиках економічного механізму державного регулювання соціального захисту населення для моніторингу соціального захисту існує п'ять основних механізмів, що його складають: науково-прикладні, фінансово-економічні, матеріальні, кадрові та інформаційно-комунікаційні.

Більш детально всі три наведені механізми державного регулювання системи соціального захисту населення розглянуто у другому розділі кваліфікаційної роботи.

З точки зору створення умов для досягнення національних цілей регулювання, ми також вважаємо, що класифікація національних методів регулювання повинна використовуватися як керівництво, включаючи: правові методи та відповідні інструменти (нормативні акти, правові норми, обов'язкові), організаційні чи адміністративні методи та пов'язані з ними Інструменти (постанови, розпорядження, розпорядження, розпорядження, рішення керівників органів державного управління, нормативно-правові акти тощо), фінансово-економічні методи та супутні інструменти (податки, дотації державного бюджету, міжурядові трансферти, фінансові плани, капітал, соціалізація, економічна діяльність), міжнародна технічна допомога), психосоціальні методи та відповідні інструменти (формування психологічної атмосфери, пропаганда, переконання, політична воля, лобювання, консультації тощо).

Тому ми пропонуємо використовувати методи, форми, методи, засоби та функції всебічного національного механізму державного регулювання за соціальним захистом як частину закону, організації, системи та економічного механізму, що може розглядати можливість зменшення перешкод та усунення будь-яких змін у національній системі. Державне регулювання з урахуванням негативних результатів, формулювання кодексу поведінки суб'єктів нагляду та низки заходів, спрямованих на усунення ризиків, соціальний захист та підтримку населення.

Отже, нормативно-правовий, організаційно-інституційний та економічний механізм є частиною складного (всебічного) механізму державного контролю у конкретних сферах, і їх прояви допомагають формувати чутливість органів державної влади до потреб населення.

Тому соціальний захист фізичних осіб є одним із найважливіших напрямків соціальної політики, оскільки він перейшов від рівня внутрішніх

питань до необхідності міжнародного співробітництва у цій галузі. Ступінь соціального захисту людини є чітким показником якості життя людини та розвитку цивілізації, а також рівня розвитку самої країни як гаранта потреб її людей. Отже, соціальний захист населення повинен залишатися головним пріоритетом національної політики і здійснюватися відповідними соціальними інститутами відповідно до правових норм та за допомогою використання національних соціальних стандартів, норм та гарантій.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи визначення поняття «соціальний захист населення», ми вважаємо, що доцільніше використовувати термін «соціальний захист» як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, яка спрямована на захист добробуту кожного члена суспільства за конкретних економічних умов.

На сьогодні соціальна політика складається з трьох основних частин: 1) соціальна допомога, яка гарантує, що громадяни, які вийшли з бідності і не можуть забезпечити собі прожитковий мінімум з різних причин, можуть отримати психологічне виживання в умовах кризи соціально-економічних умов; 2) соціальне забезпечення гарантує нормальний рівень життя, компенсує втрату регулярних доходів, компенсує додаткові втрати, спричинені інфляцією, запобігає причині регулярних втрат доходів через зупинку виробництва тощо; 3) забезпечує зайнятість на високому рівні та бере участь у соціальних послугах для громадян (програми професійної перепідготовки, створення нових робочих місць тощо). Цей підхід передбачає зміну соціальної функції держави.

Систематизовано різні підходи до трактування категорії “державне регулювання”, визначено зміст механізмів, принципів, методів та інструментів державного регулювання соціального захисту населення, сформовано авторське бачення категорії “механізм державного регулювання соціального захисту населення”, що підкреслює спрямованість на створення умов для належного рівня життя та мінімізацію можливих ризиків в житті громадян.

Визначено, що державне регулювання сфери соціального захисту населення – система економічних та соціальних відносин, яка відповідає основним потребам суспільства, і є системою, яка реалізує ефективну соціальну політику шляхом впровадження найкращого механізму

соціального захисту для сприяння соціально-економічному розвитку та зміцненню економічної безпеки.

Удосконалення державного управління соціальним захистом в Україні є невід'ємною частиною низки інституційних реформ та створення ефективної соціальної інфраструктури. Для забезпечення ефективності системи соціального захисту спочатку має бути сформована багатоканальна модель соціальної політики. Однак система соціального захисту повинна включати наступне: по-перше, це правове, економічне та соціальне забезпечення; по-друге, фінанси, інформація, знання та природні ресурси; по-третє, бюджетні та позабюджетні механізми; по-четверте, національні, державні та міжнародні установи. Головна роль повинна належати нагляду за соціальним захистом.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

2.1 Нормативно-правовий механізм державного регулювання вітчизняною системою соціального захисту населення

Соціальна система - це стабільна форма організації спільної діяльності людей, у формі організаційної структури або системи правил нормативних правил, яка охоплює соціальні ролі та статус людей, і це охоплюється діяльністю відповідних установ [44, с. 75].

Схема взаємозв'язку соціальних інститутів підтверджує, що на основі правових та інших нормативних форм поведінки людей у національних установах управління соціальним захистом регулюються їхні відносини з неурядовими організаціями та населенням. Законодавство та інші нормативні акти визначають методи та процедури використання коштів, які накопичують кошти, призначені для забезпечення функціонування груп підприємств та навчання соціальних працівників у державних та недержавних установах. [44, с. 75–76].

Як зазначалося вище, однією з головних функцій української держави є її соціальна функція, яка втілена в Стаття 6 Конституції України [45], згідно якої Україна є соціальною державою. Відповідно до Стаття 3 Основного закону: людина, її життя та здоров'я, репутація та гідність, недоторканність та безпека вважаються найвищими соціальними цінностями в Україні; права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст та напрямок розвитку країни; захист прав і свободи людини є відповідальністю держави.

Цей напрямок держави особливо забезпечує гарантовану мінімальну заробітну плату, державну підтримку сімей, матерів, батьків та дітей,

інвалідів та людей похилого віку, розвиток соціальних служб, державних пенсій, соціального забезпечення та інших гарантій соціального захисту [46, с. 18].

Закон України «Про соціальні послуги» прийнятий Україною у 2003 р., створив передумови для встановлення нових відносин у вітчизняній системі цивільного соціального захисту, створення та зміцнення відповідних установ для надання соціальних послуг кращим, ефективнішим та розумнішим способом. За останні десять років Україна прийняла понад 20 законів, які передбачають гарантії державі щодо надання соціальної допомоги різним групам людей [47], а також багато інших нормативних актів, пов'язаних із наданням соціальних послуг певною мірою.

Однак парадокс полягає в тому, що нинішня система соціальних служб не контролюється належним чином на наглядовому рівні. Положення цього закону [48] не тільки не були належним чином відображені в нормативних актах, що стосуються надання соціальних послуг, але також поглибили суперечності у національному законодавстві та не відповідали відповідним міжнародним нормам та стандартам. Іншими словами, в контексті формування та реалізації соціальної політики на національному рівні проблема функціонування правового механізму національних норм управління українською системою соціальних служб не вирішена. Методи вирішення цих проблем та подальшого соціального розвитку всієї країни не мають системності, цілісності та послідовності.

Серед серйозних проблем регулювання нормативно-правового механізму державного управління системами соціальних послуг та функціонування правових механізмів експерти насамперед включають недосконалу правову базу управління суспільними відносинами у цій галузі. Регульоване та нерегульоване надання соціальних послуг [49]: якість, цілі та ефективність надання таких послуг низькі; відсутність належних стандартів соціальних послуг; відсутність прозорості та високі адміністративні витрати; багатошарова структура мереж бюджетних установ, і суперечливість

повноважень, наданих їм у сфері соціальних послуг; соціальна несправедливість.

Проаналізуємо сучасний стан функціонування нормативно-правового механізму державного управління системою соціальних послуг в Україні (далі нормативно-правовий механізм).

У цьому випадку, здається, нам потрібно визначити та дослідити рівень формування та впровадження регуляторного механізму шляхом короткого аналізу основних правових актів, що регулюють відносини у вітчизняній системі соціальних послуг.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про соціальні послуги» національне законодавство про соціальні послуги ґрунтується на Конституції України і складається з власне цього Закону, інших законодавчих і нормативно-правових актів, а також міжнародних договорів, ратифікованих Україною. На основі аналізу низки нормативно-правових актів вважається, що нормативно-правовий механізм реалізується на трьох рівнях. На цих рівнях організація та функціонування системи надання соціальних послуг здійснюється нормативно-правове регулювання організації та в Україні, а саме:

Перший рівень – Конституційний (Конституція України (ст.36, 40, 46, 47, 48, 52 та ін.))

Другий рівень – Законодавчий (Кодекси України: Бюджетний; Господарський; Податковий; Цивільний. Закони України: Про соціальні послуги; Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії; Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям, Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні; Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних, Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам; Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття; про реабілітацію інвалідів в Україні; про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю; Про благодійну діяльність та благодійні організації; про громадські об'єднання; Про

здійснення державних закупівель; Про місцеве самоврядування в Україні; Про звернення громадян та ін.

Третій рівень – Підзаконний (Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”; Рішення Президента України (наприклад: “Про невідкладні заходи щодо забезпечення додаткових соціальних гарантій окремим категоріям громадян”, “Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції”); Порядок регулювання тарифів на платні соціальні послуги; Критерії діяльності суб’єктів, що надають соціальні послуги; Методичні рекомендації щодо інформування населення про соціальні послуги та ін.).

Основним міжнародно-правовим актом, що регулює організацію та надання соціальних послуг, є: у 1948 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини [50]. Стаття 22 конкретно зазначає, що "кожен має право отримувати соціальне забезпечення та користуватися економічними, соціальними та культурними правами, необхідними для збереження своєї гідності та вільного розвитку своєї самобутності завдяки національним зусиллям та міжнародному співробітництву".

Визначення Європейської соціальної хартії [51]: право на соціальне забезпечення (стаття 12); право на соціальну та медичну допомогу (стаття 13); право на користування соціальними послугами (стаття 14); сім'я користується соціальною, правовою та економічною основою права на захист (стаття 15); право на соціальний, правовий та економічний захист дітей та молоді (стаття 17); право на захист у разі звільнення (стаття 24); право на захист від бідності та соціальної ізоляції (стаття 24) (стаття 30) та ін.

Стаття 16 Європейського кодексу соціального забезпечення [52], прийнята Європейською Комісією в 1964 році заявляє про надання допомоги у формі регулярних готівкових платежів відповідно до вимог цього правила:

1) категорія економічно активного населення, що знаходиться під захистом;

2) матеріальні умови всіх захищених мешканців не повинні перевищувати встановленого рівня при наданні допомоги.

Крім того, ми помітили, що перший рівень (конституційний) нормативно-правового механізму є базою для розроблення відповідних законів і підзаконних актів, що регламентують надання соціальних послуг. Аналіз положень української Конституції має підстави стверджувати, що в основному законі країни не існує єдиної правової норми, яка може гарантувати право громадян на соціальні послуги.

Так, Стаття 46 Конституції встановлює право громадянина на соціальний захист, що включає право на соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, неконтрольованих обставин та старості. Стаття 46 Основного закону встановлює механізм реалізації права громадян на соціальний захист за допомогою наступних методів: гарантоване державне соціальне страхування; створення мережі державних, муніципальних та приватних установ для опіки інвалідів; національна система соціального захисту; бюджет на соціальні витрати; безкоштовне житло або оплата громадянам, які потребують соціального захисту.

Відповідно до статті 47 Конституції України, держава зобов'язується створити можливості для кожного громадянина будувати, купувати або здавати в оренду житло. Державні органи або органи місцевого самоврядування надають право на надання безкоштовного або платного житла людям, які потребують соціального захисту. Цей пункт гарантує право притулку кожному громадянину.

Стаття 36 Конституції гарантує, що всі громадяни України мають свободу вибору громадських організацій для захисту своїх прав і свобод та задоволення їхніх інтересів (економічних, соціальних, культурних тощо).

Ст. 40 встановлює право громадян звертатися до органів державної влади, їх посадових та службових осіб, що є дуже важливим у випадках незадоволення якістю соціальних послуг, що їм надаються.

Стаття 48 гарантує кожному громадянину право на належний рівень життя, 52 передбачає, що діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, мають право на державне піклування. Певною мірою інші положення Конституції також є основою для визначення соціально-правових норм та формулювання законів та положень щодо надання соціальних послуг в Україні.

Другий (законодавчий) рівень нормативно-правового механізму регламентується цілою низкою законодавчих актів, до основних з яких слід віднести Бюджетний кодекс України [53], Господарський кодекс України [54], Податковий кодекс України [55], Цивільний кодекс України [56] та Закони України: «Про соціальні послуги» [57]; «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [58]; «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [59]; «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [60]; «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [61]; «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних» [62]; «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» [63]; «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [64]; «Про здійснення державних закупівель» [65]; «Про місцеве самоврядування в Україні» [66]; «Про місцеві державні адміністрації» [67]; «Про громадські об'єднання» [68]; «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [69]; «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [70]; «Про звернення громадян» [71] та ін.

Окремо зазначимо, що окрему групу на цьому рівні формують Закони в яких відображено загальні та окремі елементи соціального захисту учасників бойових дій, ветеранів війни, військовослужбовців та членів їхніх сімей, а саме: Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"[72], Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" [73], Закон України "Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни" [74], Закон України "Про державні гарантії соціального захисту

військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їхніх сімей" [75]. Важливим блоком у системі законодавчих актів є низка законів України, що прямо чи опосередковано стосуються сфери соціального захисту учасників АТО та членів їхніх сімей, зокрема "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні" [76], "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" [77] (донедавна – інвалідів в Україні), положення якої узгоджуються з міжнародними документами в означеній сфері.

До підзаконних нормативно-правових актів (третій рівень нормативно-правового механізму) слід віднести рішення Президента України, центральних та регіональних органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування.

Серед них особливе місце посідають укази і доручення Президента України, постанови Уряду, накази міністерств та відомств. Мова йде зокрема про наступні укази, напрацьовані з 2014 року: Рішення РНБОУ "Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях" [78], "Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях" [79].

Третій (підзаконний) рівень нормативно-правового механізму також утворюється низкою підзаконних актів, зокрема такими як: Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» (схвалена Указ Президента України від 12.01.2015) [80]; Порядок регулювання тарифів на платні соціальні послуги (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України) [81]; Критерії діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги (затверджені Постановою Кабінету Міністрів України) [82]; Методичні рекомендації щодо інформування населення про соціальні послуги (затверджені Наказом Міністерства соціальної політики України); Порядок атестації соціальних працівників, інших фахівців, що надають соціальні та реабілітаційні послуги (затверджений Наказом Мінсоцполітики України); інші відповідні нормативно-правові акти – укази Президента України, постанови,

розпорядження КМУ, накази галузевого Міністерства, його територіальних органів та ін.

До категорії підзаконних нормативно-правових актів відносимо також перелік рішень, прийнятих Урядом для поліпшення соціального захисту учасників АТО, таких як:

“Про затвердження Порядку надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення”;

“Про особливості призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності резервістам, які безпосередньо брали (беруть) участь в антитерористичній операції”;

“Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок”;

“Деякі питання соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей”;

“Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення”;

“Про надання статусу учасника війни деяким особам”;

“Про комісії для розгляду питань, пов’язаних із встановленням статусу учасника війни, відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”;

“Про затвердження Порядку проведення психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції”.

Якщо класифікувати акти законодавства за територією дії охоплення (поширення), можна виділити загальнодержавні НПА, дія яких розповсюджується на всю, без винятку, територію України. До загальнодержавних НПА пропонуємо віднести, згідно з запропонованою класифікацією, закони України: «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, якими передбачено видатки на соціальний захист населення за програмами, розпорядниками яких, є уповноважені органи влади.

Виділимо окремо акти місцевої дії, що охоплюють і діють на окремих територіях, мають локальне значення та відображають політику місцевих органів виконавчої влади та ОМС щодо соціального захисту мешканців територіальної громади, зокрема діючі програми соціального захисту.

За колом осіб, на яких розповсюджується дія нормативно-правового акту у запропонованій класифікації, а саме, на всіх без винятку (мова йде про загальні нормативно-правові акти), пропонуємо виокремити Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Серед нормативно-правових актів, що розповсюджуються на членів сімей (спеціальні), пропонуємо виділити закони України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» [83], «Про охорону дитинства» [84], «Про вищу освіту» [85], «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [86], «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [87] та ін. До актів індивідуальної дії (індивідуальні) належать рішення про присудження нагород, премій, представлення до чергового звання, а також рішення судових органів з конкретних особистих питань (наприклад, рішення про присудження статусів УБД Міжвідомчою комісією з питань розгляду матеріалів про визнання УБД та виплати одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності учасника ООС).

2.2 Сучасна модель фінансово-економічного та організаційно-інституційного механізму державного регулювання системою соціального захисту

Багато експертів вважають, що соціальне забезпечення, включаючи соціальні послуги, та вітчизняна система фінансової підтримки у сфері соціального забезпечення неефективні. Вони справедливо підкреслили, що ця система базується на неефективних соціальних грошових виплатах, які є великою кількістю громіздких та непрозорих виплат, властивих радянській моделі соціального забезпечення. Отже, сучасні моделі соціального захисту та соціального забезпечення України мають бути реформовані якомога швидше, оскільки фінансування системи „є непосильним тягарем для нашої країни” [88, с. 6-7, 89]. З огляду на наміри України щодо європейської інтеграції, ця система далека від сучасної, економічно ефективної та ефективної моделі соціального захисту населення ЄС.

Фінансування системи соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства про бюджет, особливо Закону про бюджет України та Закону про Державний бюджет України, які щороку приймаються Верховною Радою України та визначаються ст. 14 Закону України «Про соціальні послуги».

Угода про союз між Україною та Європейським Союзом [90] (далі - угода) була затверджена Законом Верховної Ради України № 1678-VII 16 вересня 2014 року та затверджена Європейським Парламентом 16 вересня 2014 року. Це безпрецедентний міжнародно-правовий документ в історії незалежної України, будь то його обсяг (містить 1200 сторінок, 43 додатки, 2 додатки та 3 протоколи) або звіти у відкритому доступі.

Глава 21 Угоди [90] визначає співпрацю між Україною та ЄС у сферах зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, зокрема через політичні ініціативи у сферах сприяння соціальному захисту, соціальному діалогу та соціальній інтеграції. Співпраця спрямована на реалізацію багатьох ініціатив, спрямованих на поліпшення якості людського життя.

Відповідно до ст. 420 Угоди [90] співробітництво між Україною та ЄС у різних сферах передбачає реалізацію певних цілей, зокрема: покращення якості людського життя; модернізація та посилення рівня соціального захисту; зменшення бідності та посилення соціальної згуртованості.

Окремим пунктом угоди є співпраця у реформуванні якості, доступності та фінансової стабільності системи соціального забезпечення, тому рівень ефективності системи повинен бути покращений. Угода передбачає, що сторони вживатимуть заходів щодо заохочення та заохочення зацікавлених сторін, особливо соціальних партнерів та організацій громадянського суспільства, до активної участі у формуванні політики та реформуванні у сфері соціального захисту. Договірні сторони розширять співпрацю у сфері соціальної політики на всіх відповідних регіональних, багатосторонніх та міжнародних форумах та організаціях.

Негативне явище у вітчизняній системі соціальних служб є серйозною вадою та перешкодою для інтеграції України до ЄС. Особливо вітчизняна система соціальних служб: продовжувати підтримувати "рудименти" радянської системи соціального забезпечення, що базується на соціальному та соціальному забезпеченні, щоб замінити належний рівень заробітної плати та матеріального забезпечення; її параметри не відповідають нормам та стандартам, встановленим ЄС.

Так, на думку експертів [88, с. 3; 91, с. 285] на даний час в Україні:

- 58 законів та понад 120 нормативних актів передбачають різні пільги, соціальний захист та соціальні послуги;
- кількість українців, які мають право користуватися різними пільгами, передбаченими чинним законодавством, становить близько 15 мільйонів, і існує близько 120 видів пільговиків, 45 з яких мають право на пільги з соціальних причин, а 57 - з професійних;
- загальна вартість виплат, оголошених чинним законодавством, становить від 380 до 5,8 млн. доларів на рік, але невелика їх частина отримала фінансування;

- приблизно 70% отримувачів національної соціальної допомоги (у різних формах та формах) не потрапляють до категорії "бідного" населення, що свідчить про слабкість цільових національних соціальних програм;
- соціальні витрати на душу населення складають 1677 доларів США. США - одна з найнижчих країн світу (найнижчими є лише Південна Корея та Мексика).

В ході виборчих кампаній в Україні соціальний захист був об'єктом завищених обіцянок, а збільшені витрати політиків на соціальний захист у загальному бюджеті держави зросли у 2,6 рази, що спонукало державу взяти на себе додаткові соціальні зобов'язання. Серед них: збільшення пенсій; запровадження пільг для категорії "діти війни"; збільшення кількості допомоги при народженні дитини.

Особливістю українського соціального захисту є система відсотків, успадкована від радянських часів, яка спочатку відіграла певну роль у святкуванні особливих подвигів людей перед суспільством. Під час кризи 1990-х років. Завдяки встановленню нових категорій кількість отримувачів допомоги (люди, які беруть участь у війні, діти у війні тощо) продовжує збільшуватися, а система "евтрофікації" перетворилася на громіздкий, широкий і непрозорий механізм соціального захисту. По суті, український Закон «Про соціальні послуги» став «поворотним пунктом» у соціальній політиці країни, змінивши існуючу систему соціального захисту, надаючи соціальні послуги пільговикам та надаючи громадянам пріоритети соціального забезпечення для організації соціального сервісу.

В Україні існує достатньо розвинений державний сектор соціальних послуг, надання якого входить до компетенції трьох міністерств: Міністерства соціальної політики України; Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України.

Загалом понад 100 видів соціальних послуг було надано приблизно 30 категоріям одержувачів, що охоплює приблизно 1 мільйон людей, які

втрапили роботу, ветерани війни та праці, пенсіонери, інваліди та інші люди, які опинились у складних обставинах.

Ст. 14 Закону України «Про соціальні послуги» передбачає, що державний та місцеві бюджети забезпечують кошти для фінансування цільових програм надання соціальних послуг, а місцевий бюджет планує кошти, необхідні для фінансування соціальних послуг. Територіальні програми розвитку соціальних служб фінансуються за рахунок цільових грантів, що виділяються місцевим бюджетам, або за рахунок співпраці у місцевих бюджетах для реалізації спільних проектів. Закон також передбачає, що компенсація повинна розподілятися та виплачуватися особам, які надають соціальні послуги. Порядок і розмір затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 558 [92] від 29 квітня 2004 року [92]. Органи праці та соціального захисту населення розподіляють та виплачують компенсації відповідно до рівня життя здорових людей.

Аналіз світової практики фінансування системи соціального забезпечення [93, с. 87] наводив підстави стверджувати, що в цьому випадку Україна використовувала не всі джерела фінансування зазначеної системи. Тому у багатьох країнах світу, які залучають кошти для соціального сектору, крім бюджетних коштів, він включає також такі джерела: відповідні податкові стимули, погашення та відстрочка; позики; власні кошти громадян; страхування від державних та недержавних страхових фондів Витрати; соціалізація нових фондів підприємств у вигляді зобов'язань щодо виконання соціальних функцій; державні заходи (різні фонди, конференції); надання національного майна для функціонування соціального поля, використання національної інфраструктури тощо.

Сфера соціального захисту та соціального забезпечення є найбільшою статтею видатків у зведеному бюджеті України, яка за загальною сумою лідирує у галузі витрат на охорону здоров'я, освіту та економічну діяльність. Динамічний аналіз щорічних видатків на соціальне забезпечення та соціальне

забезпечення показує, що їх тенденції зростання - як відсоток від загального зведеного бюджету, так і відсоток від ВВП країни.

Згідно з вищезазначеним аналізом вищезазначених інформаційних ресурсів щодо виконання «Зведеного бюджету» та «Державного бюджету» України, опублікованих на веб-сайті Міністерства фінансів [94], неможливо чітко визначити обсяг державних коштів, що виділяються та використовуються на соціальні послуги. Це пов'язано з тим, що в даний час не існує фактичного збору та статистики відповідних статистичних показників. «Всеохоплюючий національний бюджет» України відображає наявні показники видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, він не повністю розкриває фактичний обсяг бюджетних коштів, що використовуються для надання соціальних послуг, а отже, не містить детальної інформації. Певною мірою це пов'язано з тим, що згідно з чинною системою бухгалтерського обліку певні компоненти видатків, що використовуються на фінансування соціальних служб, соціального забезпечення, були включені до інших статей видатків бюджету, а саме на видатки на житло та державні послуги; освіта; психічний та фізичний розвиток; охорона здоров'я; громадський порядок та оборона країни тощо.

Слід зазначити, що пошук статистичних даних про витрати на соціальні послуги за кордоном також є складною проблемою. В європейських країнах загальним показником витрат на соціальне забезпечення у ВВП є 1-3% [95, с. 32-33].

Переглядаючи фінансовий механізм державного управління системою соціальних служб, слід зазначити, що відповідно до частини третьої ст. 143 Конституції України передбачає, що держава може надавати певні повноваження адміністративним органам місцевого самоврядування. Держава забезпечує всі кошти для здійснення цих повноважень, але за рахунок державного бюджету України, або розподіляє певні державні податки до місцевих бюджетів у встановленому законодавством порядку та передає відповідне державне майно органам місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про соціальні послуги» передбачає, що за рахунок національного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, зборів за соціальні послуги, благодійної допомоги (пожертв), отримувачів соціальних послуг та інших джерел фінансування соціальних послуг регулюється законодавством. Кошти, необхідні для соціальних послуг, повинні плануватися у місцевому бюджеті. Національний та місцевий бюджети повинні передбачати кошти на надання соціальних послуг для цільових програм. Територіальні програми розвитку соціальних служб фінансуються за рахунок цільових грантів, що виділяються місцевим бюджетам, або через місцеві бюджети для спільної реалізації спільних проектів.

Як зазначалося вище, у законодавстві органи державного управління повинні надавати повноваження місцевим органам самоврядування для здійснення влади, особливо надання соціальних послуг, за рахунок державного бюджету. З іншого боку, фактично річний дефіцит бюджету продовжує зростати.

Відповідно до ст. 13 вищезазначеного закону передбачає, що місцеві адміністративні органи та органи місцевого самоврядування можуть підписувати угоди з недержавними структурами про залучення бюджетних коштів для надання коштів на соціальні послуги та здійснення нагляду за цільовим використанням бюджетних коштів та якістю послуг. Аналіз показує, що на сьогодні державний та місцевий бюджети ще не запровадили механізми фінансування соціальних послуг, які можуть надавати неприбуткові організації. Так ст. 89 п. 4 (а) Бюджетного кодексу України передбачає, що бюджетні видатки на надання соціальних послуг можуть розподілятися на державні установи лише за допомогою національного плану соціального забезпечення.

Відповідно ст. 87 п. 9 Бюджетного кодексу України видатки державного бюджету України включають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, які в основному використовуються на: виплату

пенсій; стипендії, програми соціального захисту для громадян, які постраждали внаслідок катастрофи в Чорнобилі); підтримка соціальних організацій; національні соціальні програми. Іншими словами, на рівні національного бюджету не передбачається витрат на надання соціальних послуг.

Відповідно до ст. 89 п. 4 Бюджетного кодексу України 15 видатки з обласних бюджетів та бюджетів республік та міст з ринковою капіталізацією можуть безпосередньо використовуватися для соціального захисту та соціального забезпечення, зокрема:

а) державні програми соціального забезпечення регіональні центри соціальних служб (надання соціальних послуг); дитячі притулки, дитячі центри соціальної та психологічної реабілітації та соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; центри соціальної реабілітації для дітей-інвалідів; професійна реабілітація для інвалідів центр забезпечує компенсацію особам, які надають соціальні послуги людям похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам та пацієнтам, які не в змозі доглядати за собою та потребують зовнішньої допомоги;

б) державні програми соціального захисту забезпечують допомогу сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, дітям-інвалідам у дитинстві, дітям-інвалідам та тимчасову державну допомогу дітям; виплати мешканцям, включаючи житло та комунальні послуги (житлові субсидії мешканцям), соціального забезпечення, компенсацій та державних витрат на соціальну допомогу, що виплачуються певним категоріям громадян.

На підставі аналізу викладеного вище можна стверджувати, що недоліком функціонування фінансового механізму державного регулювання системою соціального захисту в Україні є «пробіли» в положеннях статей Бюджетного кодексу України 1, які передбачають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Відповідно до чинного бюджетного законодавства, кошти з бюджетів усіх рівнів призначені державним суб'єктам, які надають соціальні послуги, і цими суб'єктами керує ЦОВВ.

Експерти звернули увагу на недоліки фінансового механізму державного управління системою соціальних служб, який на практиці не дозволяє реалізовувати заходи, передбачені нормами Українського закону про соціальні служби; низьку платоспроможність громадян, що уповільнює процес надання платних соціальних послуг. Переважна більшість цих громадян звернулися до місцевих адміністративних та автономних установ, а також центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центрів професійної, медичної або соціальної реабілітації інвалідів та територіальних центрів соціальних служб для пенсіонерів та одиноких людей з інвалідністю. У той же час серед усіх видів отриманих послуг найбільш часто згадується фінансова допомога.

Результати аудиту, видані Рахунковою палатою щодо діяльності місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в процесі реалізації національної політики у сфері соціального забезпечення та соціального захисту, свідчать про те, що відповідний головний виконавчий комітет та МДА не відповідають українській «Про соціальні послуги», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» щодо надання людям похилого віку та інвалідам безоплатних соціальних послуг в обсягах, визначених державними стандартами соціального обслуговування.

Це дає підстави для тверджень про недостатню кількість коштів та неефективне використання коштів, виділених державним бюджетом на соціальний захист вразливих груп, та неможливість забезпечити достатні кошти на соціальне забезпечення та зобов'язання. Це може пояснити кризовий процес фінансово-економічної та політичної системи України.

Певною мірою розповсюдження благодійної діяльності може зменшити негативний вплив цих процесів на систему соціальних служб, заощаджуючи соціальні видатки в національному бюджеті.

Однак, виходячи з аналізу вітчизняного досвіду, ця діяльність зменшується: у світовому рейтингу благодійних організацій Україна посідає 150-те місце (із 153 країн) та останнє серед 26 країн Центральної та Східної

Європи. Порівняйте це: Якщо в Нідерландах, на кожні 100 людей у благодійному фонді цієї країни, то в Україні - 4000 людей. Слід також зазначити, що в Україні державний бюджет не передбачає коштів на підтримку благодійних організацій.

Перш за все, ключова роль в управлінні державними справами належить вищій установі країни. Традиційно до цих установ належать парламенти, глави держав та урядів.

На підставі ст. 6 Основного Закону України, яка передбачає, що принцип поділу державної влади включає Верховну Раду України як єдиний законодавчий орган, Президента України, Кабінет Міністрів України та інші центральні та місцеві органи та судові установи. Усі ці установи беруть участь у реалізації національної політики у сфері соціального захисту в межах своїх повноважень. Соціальний захист є одним із пріоритетів державних установ, і його функції тісно пов'язані, але кожен департамент уряду виконує певні конкретні функції.

У сфері соціального захисту населення Верховної Ради в Україні основною формою участі у формуванні та реалізації національної політики є виконання законодавчих функцій, парламентського контролю, складу та бюджетних функцій у межах Конституції. Проявом участі парламенту у формуванні та реалізації національної політики у сфері соціального захисту є прийняття відповідних українських законів, які визначають основні принципи України. Крім того, Верховна Рада України встановила в юридичній формі повноваження, форми та діяльність адміністративних установ та місцевого самоврядування, тим самим визначивши їх роль в адміністративній діяльності у сфері соціального захисту. Верховна Рада безпосередньо виконує наглядові функції і через спеціалізовані установи та посадових осіб дотримується Конституції та виконує українські закони, тому парламентський контроль у формі парламентського контролю все частіше використовується як парламентські слухання з питань соціального захисту.

Бюджетна функція Верховної Ради України передбачає щорічне затвердження річного бюджету, контроль за виконанням бюджету та перегляд бюджету. Останнім часом соціальна частина державного бюджету України демонструє стабільне зростання з року в рік. Роль Комітету Верховної Ради України та Комітету народних представників, особливо Комітету з питань соціальної політики та праці, а також Комітету у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів, має вирішальне значення для формулювання соціальної політики парламентом України.

Єдиний законодавчий орган у державі – Верховна Рада України. Вона, згідно з п. 4, 5 і 6 ст. 85 Конституції України, встановлює принципи внутрішньої та зовнішньої політики та затверджує державний бюджет України та національні плани, включаючи соціальний розвиток. З 29 комітетів Ради Верховної Ради України (включаючи спеціальну контрольну комісію Верховної Ради України з питань приватизації та народних представників, які не входять до жодного комітету), сім із них спеціалізуються на соціальній політиці.

Це:

- Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення;
- Комітет у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю;
- Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму;
- Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;
- Комітет з питань науки та освіти;
- Комітет з питань охорони здоров'я;
- Комітет з питань європейської інтеграції [96].

Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення є одним із найменших (лише 7 членів). У його структурі вирізняють чотири підкомітети: 1) з питань регулювання трудових відносин

та зайнятості населення (державна політика у сфері регулювання трудових відносин, зайнятості населення, охорони праці, з питань відпусток, вирішення колективних трудових спорів, розвитку соціального партнерства та діяльності об'єднань громадян); 2) з питань державних соціальних гарантій, забезпечення достатнього життєвого рівня (державна політика у сфері регулювання державних соціальних стандартів та рівня життя громадян, індексації грошових доходів населення та заробітної плати); 3) з питань державної політики у сфері соціального захисту громадян (державна політика у сфері державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, соціального захисту бездомних громадян, соціальних нормативів у сфері житлово-комунального господарства); 4) з питань державного соціального страхування (державна політика у сфері державного соціального страхування, діяльності соціальних фондів, запровадження соціального медичного страхування та пенсійного забезпечення) [81]. Тут доцільно, на наш погляд, створити підкомітет з питань демографічної ситуації, оскільки демографічна політика є складовою соціальної, а підкомітети не охоплюють цієї сфери.

Основним досягненням Комітету з питань соціальної політики, зайнятості та пенсій стала активна робота, яка спонукала Верховну Раду прийняти закони України «Про соціальний діалог в Україні» [98], «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [99], зміни до "українського трудового законодавства", організовані парламентські слухання з питань охорони праці в Україні тощо.

Темою створення в Україні сучасної держави є роль Президента України як гаранта прав людини, включаючи роль у сфері соціального захисту. Повноваження Президента України як глави держави у реалізації соціальної політики насамперед полягає у виданні відповідних указів. Президент України також видає доручення виконавчій владі та користується законодавчою ініціативою. Склад, кадрові та контрольні функції Президента України мають вирішальне значення для соціального захисту людей. Тому

Президент України, зокрема, призначає Прем'єр-міністра України, а за його пропозицією - Міністра праці та соціальної політики України, Голови Правління Пенсійного фонду України, керівників інших центральних органів виконавчої влади та керівників місцевих державних адміністрацій.

Україна також реалізує національну політику у сфері соціального захисту через систему центральних та місцевих адміністративних органів. У зв'язку з цим повноваження Кабінету Міністрів України як загального органу влади, відповідно до Конституції, забезпечують реалізацію соціальної політики у всіх сферах суспільного життя, включаючи соціальний захист, Конституцію та закони України.

Основні функції та повноваження, покладені на український кабінет у сфері соціального захисту, включають: забезпечення реалізації внутрішньої політики, реалізацію конституції та законів України, виконання законопроектів Президента України та вжиття заходів для забезпечення прав і свобод громадян. Праця і зайнятість, соціальний захист, розробка та реалізація національних програм соціального розвитку (пп. 1-4 ст. 116 Конституції України).

Кабінет Міністрів України керує адміністративною системою, керуючи та координуючи роботу міністерств та інших адміністративних органів у всіх сферах життя, особливо у сфері цивільного соціального захисту (п. 9 ст. 116 Конституції України). Для реалізації цього положення Кабінет Міністрів України використовує різні організаційно-правові форми діяльності, що належать до сфери його компетенції., насамперед – видає постанови та розпорядження (ч. 1 ст. 117 Конституції), спрямовані на соціальний захист громадян, які мають нормативно-правовий характер і є обов'язковими для виконання.

Системою правосуддя в Україні повністю керують суди. На думку Мистецького суду. Стаття 6 Конституції України є незалежною гілкою влади, яка діє незалежно від законодавчої та виконавчої гілок влади. Юрисдикція суду (похідна від латинського "jurisdictio") поширюється на всі

правовідносини, що виникають у державі, включаючи соціальну сферу. Конституція України забороняє передавати судові функції іншим органам чи посадовим особам, а також забороняє державному органу виконавчої влади, іншим органам та посадовим особам привласнювати судові функції.

Участь у реалізації національної політики у сфері народонаселення та соціального захисту населення Конституційного Суду України є дуже важливою. До його повноважень належать: вирішення питань відповідності законів Верховної Ради України та інших правових актів, дій Президента України, обов'язків українського кабінету; Конституції та законів України. Крім того, Конституційний Суд України робить висновок про те, чи відповідає українська Конституція українським міжнародним договорам або подає її до Верховної Ради України для погодження з її обов'язковим договором.

Дуже важливо, щоб спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, Міністерство соціальної політики України, брав участь у реалізації національної політики у сфері соціального захисту людей. Це пов'язано з тим, що основним тягарем реалізації державної політики у суміжних сферах суспільного життя є головним чином установи з особливими повноваженнями. Крім Міністерства, сюди входять також пенсійний фонд та фонд соціального страхування України (з приводу травматизму на виробництві, обов'язкового державного соціального страхування) соціального страхування на випадок безробіття, соціального страхування з тимчасової втрати працездатності).

Міністерство соціальної політики України бере участь у формуванні та реалізації національної політики у сферах зайнятості, соціального захисту, соціального страхування, заробітної плати, нормування та стимулюючих заходів; керує діяльністю Державної служби зайнятості, формує закони, що стосуються ефективного функціонування ринку праці; сприяє раціональності та продуктивності праці і вільно вибране працевлаштування; розробити та впровадити заходи для підвищення мотивації праці, поліпшення її оплати

праці, організації та нормування; у випадку трудової діяльності, яка вимагає безпеки, охорони праці та виробничого середовища, всебічного управління та національної охорони праці - нагляд за дотриманням; через систему установ нижчого рівня, за допомогою своєчасного та цільового надання соціальної підтримки тощо реалізуються права громадян на соціальний захист.

Пенсійний фонд є найбільшим в Україні цільовим позабюджетним фондом, оскільки в Україні налічується приблизно 13,7 млн. пенсіонерів. Відповідно до «Положення про Пенсійні фонди України», останній є центральним адміністративним органом, відповідальним за управління та управління системою солідарності загальнообов'язкового пенсійного страхування, збір, накопичення та облік страхових внесків, розподіл пенсій та підготовку платіжних документів, надання своєчасної та повної інформації. Розмір коштів, що виплачуються на пенсії та допомогу на поховання пенсіонерів, контролює цільове використання українського Пенсійного фонду.

Регіональні адміністративні органи (місцеві державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування спільно складають регіональну систему управління соціальним захистом. Як головний орган управління соціальним захистом, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію національної політики та регіональних планів соціального захисту на регіональному та місцевому рівнях. Водночас різні українські закони («Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації») визначають функції обласної державної адміністрації та функції міських та районних рад у містах. Окрім цих установ, він також підпорядковується департаменту праці та соціального захисту населення обласної державної адміністрації.

Слід зазначити, що український закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає як власну владу, так і владу, надану державою. Водночас на законодавчому рівні необхідно усунути дублювання повноважень державного та районних державних урядів та державного та районних

комітетів. Отже, Україна створила інтегровану систему органів державної влади та місцевого самоврядування для забезпечення формування та реалізації державної політики та виконання відповідних функцій державного управління у сфері соціального захисту. У систему входять: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство у справах ветеранів України, інші центральні та місцеві адміністративні органи та органи місцевого самоврядування. Однак це не виключає можливості пошуку шляхів вдосконалення системи державного управління, що може забезпечити реалізацію національної політики у сфері соціального захисту.

Соціальна політика України та всіх країн ЄС характеризується демографічними тенденціями, які змушують людей враховувати співвідношення пенсійного віку та населення працездатного віку для модифікації соціальної системи. Водночас в Україні значна частина населення працездатного віку не працює, тому відрахування до страхового фонду, що надходять із доходу, виключаються.

Ми вважаємо, що найкращий варіант - зосередитись на створенні моделі, яка задовольняє соціально-орієнтовані економічні умови, а саме: функціонування надійного механізму соціального страхування; розвиток соціального партнерства; суворе дотримання державою мінімальних установ соціального забезпечення та соціального захисту контроль.

До необхідних умов національного нагляду належать: належне управління; соціальна справедливість; політична стабільність; необхідний рівень національної безпеки; забезпечення високооплачуваних та гідних умов праці для працездатних та забезпечення рівня життя інвалідів; високоякісна зайнятість; якісна та доступна за ціною, доступні державні послуги (освіта, медицина, медсестри); гендерна рівність; конкурентоспроможна економіка; систематичне реформування системи соціального забезпечення без корупції.

Основними питаннями, які необхідно терміново вирішити, є: дотримання конституційних гарантій, передбачених Основним законом

держави; відповідно до європейських стандартів соціального захисту населення, вдосконалення нормативної бази та законів та нормативних актів на щоденні потреби суспільства; цільова соціальна допомога; трансформація діючої системи соціального забезпечення; покращення України Він також щороку відстежує якість життя громадян; завершує пенсійну реформу і, нарешті, переходить до трирівневої пенсійної системи, яка постраждала від економічного відновлення; посилює контроль за житловими субсидіями, щоб громадяни з вищим рівнем реального доходу не отримували на житлові субсидії; вдосконалити метод розрахунку рівня життя; створити необхідні передумови для формування середнього класу в Україні.

Висновки до розділу 2

Узагальнення результатів, отриманих у процесі дослідження складових механізмів державного регулювання системи соціального захисту населення в Україні дає підстави сформулювати такі висновки.

1. У процесі аналізу нормативно-правового механізму державного регулювання соціального захисту населення закони та підзаконні акти були систематизовані та класифіковані за основними ознаками: юридична дія (закони, нормативні акти), дія чи сфера розповсюдження (національна, місцева); Відповідно до сфери дії осіб, на яких поширюється дія нормативних актів (загальних, спеціальних та індивідуальних).

2. Населення та соціальний захист як система - це сукупність нормативних актів, форм, методів та дій, що забезпечують наступне:

- Встановити мінімальну гарантію проживання, яка регулярно оновлюється згідно з українським законодавством. На цій підставі було визначено нижню межу заробітної плати, сформовано пенсійну та соціальну систему, гарантовано житло та послуги в громаді та соціально-культурній галузі;

- Застосовувати різні методи для різних соціально-демографічних груп населення відповідно до їх ступеня економічної незалежності, працездатності та можливостей заробітку;

- Реалізувати право кожного громадянина на працю та отримати мінімальний дохід, достатній для забезпечення нормальної роботи робітників та їх сімей;

- Держава гарантує заробітну плату найманих робітників і визначає мінімальний рівень, незалежно від того, якою є ціль зайнятості: власне виробництво, кооперація, акціонерне товариство або державне підприємство;

- Надавати різні форми допомоги безробітним: допомога по безробіттю, організація громадських робіт, перепідготовка та отримання нових професій із вакансіями, які забезпечують умови для підприємництва;
  - Держава гарантує підтримку необхідного рівня життя бідних;
  - У разі зростання цін на товари та послуги, індексація валютних депозитів резидентів;
  - Надавати грошову компенсацію населенню при здійсненні цінових реформ;
  - Розробка комплексу заходів та законів та положень (затверджених).
- Ці заходи повністю відображають систему соціального захисту всього населення (робота, безробіття, непрацевдатність, пенсіонери, інваліди, молоде покоління, багатодітні матері, одиноки та малозабезпечена сім'я).

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід державного регулювання соціального захисту населення

У контексті теми кваліфікаційної роботи на дослідження, актуальним є вивчення досвіду застосування національних інструментів та механізмів соціального захисту, розроблених в Європейському Союзі та інших країнах / регіонах.

Беручи як приклад одну країну ЄС (Угорщину, Польщу, Румунію, Болгарію тощо), ми проаналізуємо досвід запровадження соціальних контрактів як ефективного інструменту надання соціальних послуг. Розкриваючи проблему зарубіжної практики в системі соціальних служб, слід зазначити, що законодавство ЄС та міжнародно-правові документи деяких країн світу не визначають поняття «соціальна послуга» (англ. -Social service). Визначення соціальних послуг у національному законодавстві більшості країн / регіонів ЄС зазвичай подається у вигляді переліку різноманітних видів соціальної діяльності.

На міжнародному рівні не існує загальновизнаного методу визначення "соціального договору", який досі суперечить деталям та реальності ЄС. Термін "соціальне замовлення" означає реалізацію національних соціальних програм, міжвідомче співробітництво для надання соціальних послуг та інструменти для вирішення соціальних проблем. Вирішення цих проблем, як правило, базується на результаті відкритого конкурсного відбору (тендеру), проведеного державою (або її представниками), та результату подальшої угоди (контракту) за рахунок бюджетних коштів, що надаються неурядовим

організаціям. Обов'язковою умовою соціального контракту є те, що держава надає повноваження та ресурси цим організаціям для реалізації дорученого соціального плану, виконання своїх зобов'язань, прийняття відповідальності, підвищення ефективності та підвищення якості роботи [100, с. 145].

Іншими словами, соціальне замовлення базується на договірних відносинах між державою (замовником) та суб'єктом (підрядником), який надає соціальні послуги для виконання завдань, визначених та розподілених замовником через державний або місцевий бюджет (повністю або частково). У вітчизняній практиці аналогом концепції соціального договору є термін соціальний порядок, що узгоджується з художніми контрактами. Стаття 1 закону "Про соціальні послуги" є інструментом регулювання діяльності у сфері соціальних послуг. Вона дозволяє суб'єктам господарювання брати участь у формі контрактів для задоволення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування для вдосконалення, ефективності та якості виконання.

Країни ЄС можуть знайти подібності та відмінності, використовуючи цей інструмент. Беручи до уваги конкретні умови кожної країни та сучасну практику в ЄС, країни Європейського Співтовариства мають право самостійно управляти цим питанням на законодавчому рівні. Децентралізація та підпорядкування є загальними принципами створення та функціонування моделі соціального договору в Європейському Союзі. Відповідно до цих принципів, соціальні послуги повинні бути децентралізованими, незалежно керованими, відповідної якості та втручанням держави (мінімальним) у процес надання послуг.

У цих країнах, в процесі децентралізації соціальних послуг, держава делегує повноваження, ресурси та відповідальність органів місцевого самоврядування та неурядових організацій (далі НУО) місцевим органам влади для надання різноманітних видів таких послуг. В результаті прийняття соціальних контрактів роль держави та місцевих органів влади у наданні соціальних послуг значно змінилася: вони поступово відійшли від прямого

надання послуг, почали визначати соціальні послуги та підписувати їх, підписувати відповідні контракти та зберігати право нагляду за контрактами, Якість обслуговування та використання наданих коштів [101]. Завданнями посадових осіб місцевого самоврядування та автономних установ у процесі соціального замовлення є: визначення видів соціальних послуг; організація торгів та закупівель; сприяння розвитку ринку соціальних послуг. Як результат, державна та місцева влада зосереджують свою енергію на визначенні пріоритетів, формуванні соціальної політики та прийнятті важливих рішень в системі надання соціальних послуг як своїх основних функцій.

У досліджуваних країнах / регіонах неприбуткові організації становлять більше половини від загальної кількості суб'єктів, що надають соціальні послуги. Участь цих організацій у наданні соціальних послуг принесла їм важливу перевагу доданої вартості (доданої вартості), тобто додаткових переваг цих послуг (кращі ціни, якість послуг тощо) [102].

Експерти Програми розвитку ООН проаналізували механізм реформування системи соціального забезпечення СНД у колективній роботі, тобто систему соціальних контрактів. Результати, отримані в ході їхніх досліджень, показують, що НУО як основний орган соціальних служб мають безліч переваг, найважливішим з яких є НУО: безпосередньо зв'яжіться з одержувачами таких послуг, щоб краще зрозуміти їх проблеми та шляхи їх вирішення. Програма; має великий потенціал для інновацій; порівняно з державними суб'єктами системи соціальних послуг, їх діяльність є більш гнучкою, швидшою та адекватнішою і може задовольнити потреби отримувачів таких послуг.

Хоча в досліджуваних європейських країнах рівень підготовки НУО до надання соціальних послуг низький, цей недолік був повністю компенсований перевагами їх гнучкої роботи в конкретних сферах, вони працювали з такими Одержувачі послуги підтримують прямий контакт.

Питання про їх проблеми, які не стосуються термінології, інструкцій та приписів, можуть залучити [103] додаткові кошти та створити фонди.

У досліджуваній країні у правових положеннях про інструменти соціального договору виділено два методи [100, с. 154]:

процедури, встановлені законами та нормативними актами, що регулюють процедури торгів, на підставі яких укладаються договори з успішними учасниками торгів на надання прав на соціальні послуги (Болгарія, Польща, Румунія);

оскільки не існує окремого закону, який би регулював процедури соціальних контрактів, центральний орган виконавчої влади департаменту, місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають можливість самостійно запроваджувати власні інструменти авторизації приватним постачальникам соціальних послуг (Угорщина).

Позитивні зміни в менталітеті одержувачів соціальних послуг, особливо позитивні зміни в їх ідеях, також є необхідними "партнерами" для запровадження інструментів соціальних контрактів. За монополії державних організацій, що надають соціальні послуги, конкуренція не існує, і отримувачі не мають стимулу вимагати найкращої якості обслуговування. Соціальний договір дозволяє отримувачам соціальних послуг вибрати тему послуги, замовивши тему послуги у державному агентстві чи громадській організації. Їх менталітет кардинально змінився. Вони висунули більш високі вимоги до якості таких послуг, і вони схильні апелювати до неякісних послуг і усвідомлюють, що їх попереджувальні скарги призведуть до певної якості отриманих послуг. Деякі зміни, а у випадку невиконання, слід застосовувати жорсткіші санкції перед заміною та дискваліфікацією [100, с. 147].

Створити рівні умови для системи соціальних служб різних форм власності (державної, державної та приватної), що дозволить забезпечити прозорість та справедливий розподіл бюджетних коштів, враховуючи країну дослідження та отримувачів послуги. Конкурентна перевага для об'єктивного вибору та отримання якісних послуг. Інструменти контракту на надання

соціальних послуг також передбачають [104] встановлення та дотримання суворих правил звітування про використання виділених коштів.

Дотримання принципу субсидіарності у соціальних контрактах означає, що держава надає суспільству права НУО. Роль державної та місцевої влади зазнає принципових змін: від "постачальника" (безпосереднього постачальника соціальних послуг) до "арбітра" (зберігаючи при цьому право контролю за виконанням контрактних завдань, якості послуг та розподілу ресурсів).

Аналіз досвіду реалізації соціальних контрактів в досліджених країнах (Угорщина, Польща, Румунія та Болгарія), які приєднались до Європейського Союзу, показує, що використання цього інструменту також відіграло важливу роль у побудові демократичного суспільства, заснованого на партнерських відносинах у трикутнику бізнес-спільноти. ефект. . Успішне впровадження соціальних контрактів дозволило державі відмовитися від негативного "минулого розслідування", успадкованого від монополії, централізації та інституціоналізації ринку соціальних послуг.

Хоча соціальне укладання контрактів може принести багато переваг, у процесі впровадження існує багато ризиків та підводних каменів. Зокрема, це пов'язано з процесом купівлі-продажу соціальних послуг. Відповідно до договору, воно включає три аспекти. Згідно з положеннями соціального договору, «замовник» або «покупець» (державний орган) не користується придбаною послугою, «одержувач» або «бенефіціар» особисто не оплачує послугу, а «постачальник» або «підрядник» (недержавні установи надають послуги), воно може бути у дуже вигідному становищі: замовник не має постійної можливості відстежувати товари, які він придбав, і "одержувач" не буде платити за послугу.

З огляду на це, уряди цих країн та посадові особи відповідних державних установ змушені застосовувати спеціальні процедури, щоб повною мірою використовувати свої знання, навички та досвід під час складання договорів. Для створення можливостей [105], належного

моніторингу процесу надання соціальних послуг, його якості та ефективності, дотримання положень положень та забезпечення підзвітності та прозорості, вони повинні враховувати всі нюанси цього інструменту. Іншими словами, для досягнення ідеальних результатів у сфері соціальних контрактів важливою вимогою є належний штат персоналу для розвитку потенціалу державних службовців. Вони повинні пройти перепідготовку та підвищення кваліфікації, під час яких вони отримують багато відповідних нових знань, нових навичок та пізніше практичного досвіду.

На додаток до перерахованих вище ризиків, основні ризики впровадження інструментів соціального договору повинні включати наступне:

Ризики, пов'язані з виконанням контракту: Наприклад, неурядові організації, які відмовляються надавати соціальні послуги, надають послуги відповідно до нормативних вимог (у необхідному обсязі, встановленому рівні якості тощо);

Фінансові ризики: Наприклад, непередбачуване збільшення витрат, шахрайство та нецільове використання коштів, що виділяються постачальникам для надання соціальних послуг;

Політичні ризики: Наприклад, громадяни можуть пізніше вимагати приватизації державних установ, які надають соціальні послуги, особливо коли оплата послуг навіть частково запроваджена; репутація округу пошкоджена або вона втрачає підтримку.

Експерти ООН визначили такі ключові передумови, і відсутність цих передумов може зашкодити успіху реалізації та ефективності соціальних контрактів:

між співвідношенням відповідальності та влади місцева влада повинна визначити попит на такі послуги, перш ніж отримати повноваження уряду штату щодо надання соціальних послуг, і мати можливість спільно фінансувати цей процес за рахунок місцевого бюджету та інших джерел фінансування;

для того, щоб одержувачі соціальних послуг мали достатні можливості для отримання адекватних фінансів, відповідна якість цих послуг повинна забезпечувати достатність, доречність та добре сплановане фінансування на місцевому рівні;

здійснення підготовки, перепідготовки та інституційного потенціалу за соціальними контрактами повинно супроводжуватися спеціальним навчанням для посадових осіб місцевого самоврядування, неурядових організацій, а також створенням та належним функціонуванням відповідних установ;

через відсутність відкритих, прозорих та чесних варіантів конкуренції (тендерів), угод (контрактів) та їх управління недостатньо прозорими, концепція соціальних підрядних операцій може бути спотворена;

повинен бути створений чіткий механізм підзвітності місцевих органів влади та неурядових організацій. Впровадження цього механізму забезпечить досягнення кінцевими результатами соціальних контрактів постачальників соціальних послуг, перетворюючи таким чином соціальні послуги на цільові, більш доступні, гнучкі та інтегровані послуги.

Аналіз соціального контракту в досліджуваній країні показав, що цей інструмент дозволяє людям краще надавати соціальні послуги з меншими видатками бюджету. У вищезазначених країнах держава зберігає лише ті соціальні функції, які не можуть бути надані державним організаціям та приватним підприємствам з об'єктивних причин. Розглянемо інші інструменти, включаючи стандартизацію та ліцензування, які використовуються в державному управлінні соціальними послугами в Європі.

Аналіз зарубіжної практики переконливо показує, що впровадження цих інструментів у практику соціальних служб європейських країн зазвичай позитивно впливає на ефективність та якість таких послуг. Слід зазначити, що формулювання та впровадження стандартів соціальних послуг в даний час Це гаряче питання в Україні.

Міністерство соціальної політики вважає, що на всій території України успіх процесу підготовки документів щодо стандартизації соціальних послуг та впровадження соціальних реформ значною мірою залежить від конструктивної інтерпретації найкращого відповідного досвіду європейських країн.

На початку дослідження слід зазначити, що Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) є міжнародною організацією, відповідальною за питання стандартизації, включаючи формулювання та затвердження різних стандартів, включаючи соціальні послуги. Оскільки багато соціальних служб мають медичну та соціальну природу та напрямки, багато соціальних служб відповідають стандарту ISO 9000, який також застосовується до галузі охорони здоров'я. Тому ці стандарти можуть бути використані при формулюванні національних нормативних актів для регулювання соціальних послуг.

Перш ніж запроваджувати стандарти якості соціальних послуг, спершу визначте так званий "регулярний платіж", тобто держава визначає мінімальну вартість соціальної послуги на одну особу у складних ситуаціях (інваліди, діти без батьківського піклування, люди похилого віку тощо). З тих пір були розроблені стандарти - національний інструмент, за допомогою якого можна надавати соціальні послуги. Як інструмент державного управління, ліцензії використовуються для забезпечення видачі ліцензій лише суб'єктам господарювання, які обирають та надають кваліфікацію «постачальників послуг на основі певних стандартів» у встановленому порядку для надання соціальних послуг.

Ці стандарти регулюють багато параметрів та вимог щодо надання соціальних послуг, і їх найкраще визначає широка участь постачальників та бенефіціарів цих послуг. Тому в деяких центрально-східних європейських пострадянських країнах (Угорщина, Сербія та ін.) Стандарти якості соціальних послуг відігравали провідну роль, і ці територіальні громади налагодили партнерські стосунки з представниками державних установ та

приватних компаній. Однак, як показала практика, цей процес вимагає наполегливості, тісної співпраці між усіма зацікавленими сторонами та терплячого вирішення багатьох суперечливих питань.

При формуванні та встановленні стандартів соціальних послуг слід розуміти наступні ключові питання. Чи дозволені чи заборонені стандарти соціальних служб? Чи ці стандарти є основою для державного фінансування таких послуг? Яке національне агентство оцінить постачальників соціальних послуг та який механізм буде використаний для оцінки? Яка установа буде здійснювати моніторинг, перевірку, аудит та контроль постачальників послуг? Які санкції будуть вжиті, якщо стандарти не будуть дотримані?

Оцінка соціальних послуг зазвичай проводиться шляхом сертифікації, акредитації та надання дозволів. У європейських країнах не існує загально визнаного визначення кожного терміна - їх тлумачення у законодавстві про соціальні послуги дуже різняться.

– сертифікація стосується особи, яка надає соціальні послуги (соціальні працівники, медсестри тощо); для отримання права на надання соціальних послуг особа повинна відповідати певним стандартам освітньої кваліфікації, передбаченим законами або відповідними нормативними актами;

– акредитація відноситься до оцінки певного виду соціальної послуги відповідно до стандартів, встановлених законами або відповідними нормативними актами; якщо послуга відповідає мінімальним стандартам, спеціальний орган з сертифікації повинен сертифікувати послугу; визнання послуги може означати дозволяючи (не дозволяється) Постачальник послуг надає певні соціальні послуги, або постачальник має право отримувати державне фінансування певних соціальних послуг; стандарти визнання можуть включати вимоги щодо сертифікації обслуговуючого персоналу;

– ліцензування стосується суб'єктів, які надають соціальні послуги (державні установи, соціальні служби, неурядові організації, приватні особи, приватні підприємці), і повинні відповідати певним умовам (пов'язаним з управлінням, внутрішніми правилами, інфраструктурою, безпекою та

здоров'ям, фінансами та ін.) Визначаються законами або відповідними нормативними актами; провайдери можуть надавати лише певні ліцензовані послуги; ліцензії в основному використовуються установами для надання соціальних послуг; вимоги до ліцензування зазвичай включають визнання соціальних послуг.

Практика показала, що всі суб'єкти, що надають соціальні послуги (державні, некомерційні чи вигідні (комерційні)), повинні підлягати вимогам щодо сертифікації, акредитації та ліцензування без винятку. Встановлені вимоги до відповідності стандартам необхідні для забезпечення певного рівня якості соціальних послуг та задоволення потреб своїх одержувачів, незалежно від того, який суб'єкт надає такі послуги.

Міністерство праці та соціальної політики Чеської Республіки визначає поняття "стандарти якості у сфері соціальних послуг" як стандарти, що визначають мінімальний рівень якості соціальних послуг [106, с. 23]. Слід зазначити, що ці стандарти є частиною спільного чесько-британського проекту. Як наслідок, чинна модель соціального обслуговування Чехії базується на найкращому британському досвіді. У Чеській Республіці існують три типи стандартів якості соціальних послуг [106]:

процедурні, які визначають – мету та спосіб надання соціальних послуг, забезпечення якості та зобов'язання держави надавати соціальні послуги; методи; заходи щодо захисту прав і свобод отримувачів соціальних послуг (заходи щодо запобігання дискримінації, конфлікту інтересів та інших несприятливих результатів); очікування та формулювання вимог отримувачів соціальних послуг; процедури досягнення згоди щодо надання соціальних послуг; процедури планування та надання соціальних послуг; планування та надання соціальних послуг; процедури захисту персональних даних; процедури виклику якості та методів надання соціальних послуг; підтримка зв'язку з іншими послугами, що надаються одержувачам, їх сім'ям та родичам;

вимоги до кадрового забезпечення (структура персоналу, чисельність персоналу, рівень освіти, кваліфікація, перепідготовка та підвищення кваліфікації тощо); умови праці та вимоги до якості роботи працівників; управління персоналом та послугами [107];

оперативні процедури надання коштів на соціальні послуги; забезпечення та оцінка якості соціальних послуг; визначення місця та тривалості соціальних послуг; процедури та умови надання соціальних послуг; вирішення фарсу за основних та особливих обставин; інформування одержувачів та громадськості про Процедури якості соціальних послуг.

У багатьох країнах світу закони та нормативні акти встановлюють стандарти якості соціальних послуг, які регулюють процес надання соціальних послуг, встановлюють певні мінімальні державні стандарти та відповідно забезпечують надання соціальних послуг. практика.

Канада є однією з небагатьох країн, де стандарти соціальних послуг регулюються законодавством. Закон визначає права інтернатних закладів, вимоги до якості та структури системи моніторингу, інтернатів, систем медсестер, послуг та планів споживачів. Оцінка та вдосконалення логістичних стандартів тощо. Відповідно до закону кожна провінція федеральної держави має право приймати рішення та регулярно підвищувати вимоги до стандартів провінційних соціальних служб. Вони мають право вимагати від постачальників соціальних послуг розробки та затвердження відповідних систем моніторингу, оцінки та вдосконалення закладів шкіл-інтернатів, систем медсестер, послуг, планів клієнтів, стандартів логістики тощо.

Канадська рада з сертифікації медичних послуг зіграла важливу роль у встановленні стандартів якості, які фактично використовуються суспільством та постачальниками медичних послуг. , Організація була створена в 1958 році. Слід зазначити, що стандарти, розроблені цією організацією, широко використовуються за межами Канади, особливо в багатьох країнах Європи, Близького Сходу та Латинської Америки.

У багатьох країнах ЄС прерогатива центрального уряду та місцевого самоврядування полягає у формулюванні стандартів соціальних послуг, а центральний уряд та органи місцевого самоврядування відповідають за формування та реалізацію соціальної політики. Наприклад, у Литві Міністерство соціального захисту та праці встановило стандарти соціальних послуг, які є обов'язковими для всіх суб'єктів у країні, які надають такі послуги. У Шотландії центральна адміністрація також встановила національні стандарти соціальних послуг. Іноді для формування стандартів соціальних послуг створюються спеціальні державні організації. Наприклад, у Швеції мінімальні стандарти соціальних послуг, встановлені Національною радою з питань охорони здоров'я та соціального забезпечення, є незалежним дорадчим органом, який має повноваження контролювати розробку таких стандартів. У Франції Національний комітет з соціальної та медичної соціальної оцінки встановив та затвердив стандарти якості надання соціальних послуг, який підпорядковується Міністерству праці, соціальної інтеграції та з питань забезпечення житлом.

Кожен регіон Італії має свої стандарти, які повинні відповідати мінімальним стандартам, встановленим Міністерством соціальної солідарності. Відповідно до вимог національного законодавства, суб'єкти, що надають соціальні послуги в Італії, повинні мати "картку соціальної послуги", де повинні бути вказані послуги оцінки, умови праці та критерії оцінки одержувача послуги. Це так звані "додаткові стандарти якості", які передбачають створення системи постійного вдосконалення послуг, і провайдери, які дотримуються цих стандартів, можуть підписувати інші фінансові угоди з місцевою владою. Ця країна також має "факультативні" стандарти - країна заохочує постачальників дотримуватися цих стандартів через постачальників, знижки тощо.

Якщо суб'єкт, який надає соціальні послуги, не відповідає встановленим стандартам, вимогам та умовам сертифікації, до нього застосовуватимуться певні санкції: протягом певного періоду повідомляється

про необхідність внесення відповідних змін до діяльності - надається період виправлення, а суб'єкт господарювання не виконує ці вимоги, він може бути позбавлений права надавати такі послуги. У цьому випадку слід приділити особливу увагу запобіганню та усуненню негативного впливу на одержувачів послуг. У Франції відповідні державні установи призначають керівників таких організацій терміном до 6 місяців для виправлення порушень. Якщо державний орган не відповідає встановленим мінімальним стандартам, він може прийняти рішення про припинення роботи суб'єкта, що надає соціальні послуги.

У Канаді, якщо суб'єкт господарювання позбавлений ліцензії на діяльність установи для похилого віку, він передається штату. В Іспанії за типом порушення стандартів соціальних послуг застосовуються три види санкцій, які поділяються на такі санкції: "незначні", "серйозні", "серйозні", "серйозні", "серйозні" та "серйозні. дуже серйозні". Незначні порушення зазвичай призводять до штрафу, тоді як дуже серйозні порушення призводять до втрати ліцензій та припинення роботи об'єктів.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку незалежність суб'єктів господарювання не може бути необмеженою. Тому на нього поширюються певні державні норми та контроль, які на практиці здійснюються у формі ліцензійних документів. Звичайно, дуже складно визначити межі національного нагляду та контролю за принципом збалансування інтересів держави та комерційних структур. У ринковій економіці цей баланс повинен відображатись у чіткому та прозорому визначенні сфери державного контролю та контролю. Без стану та сфери контролю він може загрожувати матеріальній та моральній шкоді громадянам та його надмірності. Надлишок може негативно вплинути на діяльність суб'єктів господарювання.

Очевидно, що відсутність, неадекватне або надмірне використання національних інструментів ліцензування призведе до уповільнення та перешкоджання соціально-економічному розвитку країни. Зокрема, недоліки

в управлінні ліцензіями, такі як відсутність або неадекватність державного контролю за суб'єктами, що надають соціальні послуги, становлять загрозу здоров'ю та життю громадян, які отримують такі послуги, і можуть призвести до поглиблення кризи недовіри. Контроль населення державною владою спричинить інші явища та наслідки та негативно позначиться на соціальному розвитку. У цьому випадку ми проаналізували іноземний досвід ліцензування в системі соціальних служб.

Ліцензії на соціальні послуги використовуються майже у всіх країнах світу, які прийняли закони про соціальні послуги [108]. Цей інструмент державного управління виконує дві ключові функції у сфері соціальних послуг:

1) Обмеживши "доступ" на ринок постачальників соціальних послуг, які не відповідають ліцензійним умовам, встановленим державою в регіоні, забезпечити захист користувачів соціальних послуг від неякісних порушень;

2) Відповідно до встановлених мінімальних стандартів державний контроль та моніторинг соціальних послуг, що надаються державними та недержавними структурами.

Аналіз практики в Болгарії, Великобританії, Люксембурзі, Угорщині, Франції та інших країнах ЄС показує, що ліцензія поширюється також на всі організації, що надають соціальні послуги - державні, некомерційні та некомерційні (комерційні) установи. Іншими словами, вимоги до отримання ліцензії повинні бути однаковими: для юридичних та фізичних осіб; для державних та неурядових суб'єктів. Такий підхід гарантує рівність одержувачів соціальних послуг серед усіх суб'єктів, які надають такі послуги, та їх відповідність мінімальним стандартам.

Дотримання умов ліцензування є необхідною умовою для забезпечення певного рівня якості соціальних послуг та задоволення потреб одержувачів, незалежно від того, який суб'єкт надає такі послуги.

У багатьох країнах / регіонах ЄС процедури ліцензування у сфері соціальних послуг охоплюють надання соціальних послуг і відповідають

стандартам (і керівництву, внутрішнім правилам, інфраструктурі, як це визначено законами або відповідними нормативними актами, нормами безпеки та гігієни праці персоналу, фінансовим управлінням тощо).

Характеристики соціальних послуг, що мають ліцензію ЄС, такі:

постачальники можуть надавати лише ліцензовані послуги;

ліцензія в основному використовується для соціальних служб, установ, організацій та підприємств, що надають соціальні послуги;

вимоги до ліцензування зазвичай включають визнання соціальних послуг.

Як спеціалізоване авторизаційне агентство, аналіз зарубіжного досвіду ліцензування показує, що існують різні шляхи вирішення цієї проблеми. Відповідно до положень національного законодавства ЄС: ліцензування (реєстрація) - це функція національного органу виконавчої влади в центральній (Великобританія, Франція) та місцевій (Іспанія, Угорщина); Частина організації (Болгарія); ліцензування може здійснюватися регіонами (Угорщина) та департаментом (Болгарія).

У Великобританії метою ліцензування (реєстрації) є: забезпечити, щоб усі організації, які виявляють намір вести бізнес у системі соціальних служб, відповідали встановленим вимогам; видавати стандартні ліцензії; забезпечувати надання таких послуг належної якості відповідно до національних стандартів та положень.

Спеціально уповноваженим органом є Національний комітет з нагляду за дотриманням стандартів соціального забезпечення. Відповідно до «Закону про охорону здоров'я та соціальну допомогу» це право було делеговано Комітету з нагляду за соціальною допомогою. Британське законодавство передбачає, що поведінка суб'єкта, який надає соціальні послуги без реєстрації в комісії без отримання ліцензії та сертифіката, є злочином. У всіх країнах / регіонах ЄС загальною практикою ліцензування соціальних послуг є те, що рішення про ліцензування потенційного суб'єкта, який має намір

надавати соціальні послуги, базується на його дотриманні національних мінімальних стандартів соціальних послуг.

Іншим важливим аспектом вивчення зарубіжного досвіду є процес ліцензування у сфері соціальних послуг. Аналіз та короткий опис джерел досліджень, беручи в якості прикладів різні країни ЄС, вказав на наступні основні етапи впровадження документа ліцензування: Фаза 1 - організація, яка має намір надавати соціальні послуги для подання заявок та відповідних документів; Фаза 2 - розгляд ліцензійним агентством Подання заявок, документів та пов'язаних з ними рішень (видача або відмова у видачі ліцензій); Фаза 3 - ведення єдиної уповноваженої установи для видачі єдиного реєстру ліцензій, нагляду та контролю за діяльністю суб'єктів, що надають соціальні послуги.

Через політичні, соціальні, економічні та інші фактори країни ЄС мають відмінності та особливості у наданні ліцензій суб'єктам, які надають соціальні послуги. Спільною рисою моделі ліцензування соціальних послуг ЄС є завдання, яке вирішується цим інструментом, а його основний зміст полягає в наступному. Відповідно до встановлених національних мінімальних стандартів обслуговування, захищається право громадян на отримання відповідної якості соціальних послуг. Ліцензування передбачає розробку та впровадження стандартів якості (ліцензійних умов) для надання соціальних послуг, а також належний моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів, що надають послуги.

В останні роки інституції та країни ЄС активно та широко модернізують свої соціальні послуги. Цей процес отримав значну "політичну мотивацію", а тому є динамічним та складним, включаючи багато сфер суспільного життя, які зазнали серйозних змін. При модернізації системи соціальних послуг важливо розробити та впровадити інноваційні інструменти, які регулюють адміністративний вплив країни у цій галузі за допомогою нормативних актів. Серед науковців, дослідників та експертів у європейській соціальній галузі обговорюються такі питання: визначення

нових значень та нових форматів соціальних послуг у ринковій економіці, а також розробка та впровадження механізмів, придатних до ринкових умов та конкуренції.

Реформа модернізації базується на ідеї інтеграції діяльності держави, комерційних та некомерційних організацій в ефективну систему соціальних послуг, яка повинна забезпечити вибір споживачів та отримати найвищу якість соціальних послуг із найменшими державними коштами.

3.2 Напрями удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту населення

Необхідною умовою сталого розвитку є соціальна стабільність. Економічне зростання значною мірою залежить від національних стратегій та тактик регулювання, визначення спрямованості та напрямку соціальної політики та забезпечення належних ринкових відносин для соціального захисту та безпеки населення.

В контексті ринкової та європейської інтеграції вирішальним питанням, яке стоїть перед Україною, є прийняття прозорого та чіткого плану дій для ефективного нагляду за системою соціального захисту. Це повинно супроводжуватися формуванням високої якості життя та покращенням добробуту людей шляхом запровадження високих соціальних стандартів та створення здорового соціального клімату в країні. Як зазначалося раніше, державна політика повинна відновити довіру населення до владних інститутів та соціальної справедливості, які формуються за допомогою використання економічних та правових засобів національного впливу.

Дослідження показали, що сучасні національні заходи регулювання неорганізовані, і найбільша загроза макроекономічній стабільності все ще існує: законодавство недосконале; закони та нормативні акти недосконалі. Непослідовні політичні рішення; недостатній темп реформ; серйозна

корупція у державному секторі (Україна посідає 126 місце із 180 країн за Індексом сприйняття корупції в Україні у 2019 році [109]); накопичення зовнішнього боргу; інфляція; внутрішня валюта Нестабільність та низький рівень капіталу вітчизняних банків; недосконала політика оподаткування та нестабільне економічне законодавство; низький рівень інноваційної діяльності; зменшення виробництва; незбалансований розвиток міст та села.

Держава може сформувати механізм інституційного пристосування у галузі населення та соціального захисту, а також може надати керівництво у двох напрямках. Перший передбачає допомогу державних та недержавних установ у підтримці високого рівня життя та втручанні в основні механізми виробництва та розподілу. Деякі вчені називають цей метод універсальним [111, с. 17].

Другий напрямок соціальної політики орієнтований на найбільш незахищені верстви населення і забезпечується сім'ями з низьким рівнем доходу, доходи яких нижчі за рівень життя, виплати по безробіттю, пенсії за віком та по інвалідності та сім'ї з обмеженим або гарантованим доступом до медичної допомоги допомога.

В Україні через тривалий безперервний дефіцит державного бюджету важіль державного регулювання в основному спрямований на другий напрямок.

Особливо серйозною є проблема низької заробітної плати та широкомасштабної неформальної (тіньової) зайнятості, що призводить до ухилення від сплати податків, заниження заробітної плати та значних різниць у доходах, на які припадає значна частка багатих та бідних. Все більш серйозним стає відхід від шляху зміцнення середнього класу, який, на нашу думку, є запорукою економічного зростання України.

Розглядаючи соціальний захист населення, ми вважаємо, що соціальний захист повинен бути спрямований не лише на соціально незахищені соціальні групи, які не мають роботи, а й на тих, хто зайнятий у суспільному виробництві. Зрештою, саме люди, зайняті у суспільному

виробництві, створюють умови для підтримки соціально незахищених груп населення.

Для того, щоб запровадити соціально орієнтовану модель економічного розвитку, державні органи повинні визначити найближчим часом дві основні сфери діяльності: 1) Активна політика зайнятості; 2) Цільова соціальна політика. Ця модель передбачає не тільки соціальний захист, але також передбачає створення такої організації та економічного механізму, який допоможе скоротити частину населення, яка потребує соціальної допомоги. Він повинен використовувати найкращі методи для ефективного функціонування в ринковій економіці. Це:

- проактивний та превентивний характер політики соціального захисту;
- створити соціально-правові умови для реалізації економічної ініціативи громадян;
- розподілити оптимальний обсяг ВВП через бюджет на кожному етапі розвитку;
- приватні та громадські організації активно беруть участь у наданні соціальних послуг та пільг громадянам соціально незахищених верств населення;
- здійснити ідею соціальної солідарності та субсолідарності;
- пріоритет надається категоріям громадян, які не захищені суспільством.

Щороку ми чуємо, що соціальні видатки України збільшуються, і ці видатки дуже високі порівняно з іншими бюджетними видатками та порівняно з іншими країнами. Під час розвитку українських економічних відносин спостерігається тенденція до накопичення великої кількості проблем, деякі з яких успадковані ще з часів СРСР. Як результат, існує нагальна потреба держави у нагляді за соціальним захистом:

1. Конституційна гарантія, передбачена Конституцією України. Вона не тільки повинна існувати, вона повинна застосовуватися у всіх гілках влади. Ст. 3: "Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека

визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави" [45].

2. Відповідно до європейських стандартів соціального захисту, нормативно-правова база та закони, нормативні акти та стандарти для поліпшення щоденних потреб суспільства. Важливою передумовою є формулювання Українського соціального кодексу на основі концепції соціальної стандартизації, що включає:

- соціальна стандартизація в галузі доходів, щоб люди могли отримати товари та послуги, необхідні для відтворення людини (відповідний рівень та якість життя);

- соціальна стандартизація розподілу державних фондів споживання, щоб люди могли отримати товари та послуги, необхідні для відтворення людини (відповідний рівень життя та якість життя).

Необхідно також вирішити питання, що стосуються соціальної законодавчої системи, ієрархії та дії соціальних законів у часі, просторі та колі людей. Ці питання запобігатимуть маніпуляціям, спрямованим на обмеження соціальних зобов'язань держави.

3. Соціальне страхування. Це має бути запобіжним заходом для запобігання бідності. Соціальна допомога повинна спрямовуватись лише на бідних осіб цілеспрямовано, беручи до уваги загальний дохід сім'ї. Єдиним винятком може бути допомога при народженні дитини. З огляду на важливість підвищення рівня народжуваності та створення рівних умов для всіх немовлят, допомога при народженні дитини повинна надалі надаватися на універсальних засадах.

4. Адресати державної допомоги. Вони повинні бути найменш захищеними громадянами. У деяких випадках їх повна працездатність обмежується, і вони забезпечують собі мінімально необхідний рівень життя. Інваліди; базовий розмір державної допомоги сиротам, формули та

механізми індексації. Відповідно до загальної економіки та нової динаміки, вона повинна бути встановлена законодавством України та звільнена від політичних або виборчих негараздів.

5. Трансформування поточної системи соціального забезпечення. Ця система є економічно необґрунтованою, соціально несправедливою і має очевидний декларативний характер. Необхідно використовувати цільову соціальну допомогу для заміни добробуту надання соціальної підтримки вразливим групам, щоб перешкоджати неправомірному розмноженню бенефіціарів, а також забезпечити соціальне забезпечення, пов'язане з медичною компенсацією, у формі та розмірі, безпосередньо пов'язаних із масштабами. Тип пошкодження. Надання професійних пільг слід мінімізувати або повністю скасувати. Ми вважаємо, що лише за ринкових умов ми можемо надавати послуги країні та соціально незахищеним верствам населення.

Перехід до адресної соціальної допомоги в Україні є не лише неминучим, але й вирішальним. Однак націлювання слід розуміти не як широкомасштабну монетизацію пільг та скасування чи зменшення пільг, а як різницю у способі взаємодії держави з різними соціальними групами. Тільки таким чином країна може уникнути вирівнювання та забезпечити гідний рівень життя всіх громадян, не перетворюючи соціальні зобов'язання на серйозний ризик для національної економіки.

6. Підвищити заробітну плату в Україні та проводити щорічний моніторинг якості життя громадян. На основі результатів моніторингу необхідно проаналізувати та висунути пропозиції щодо покращення якості життя мешканців.

7. Завершення пенсійної реформи та остаточний перехід до трирівневої пенсійної системи має стати пріоритетом у зміцненні безпекової частини політики соціального захисту України найближчим часом. Найбільш нагальними завданнями вдосконалення пенсійної системи України є:

- Удосконалити механізм розподілу та встановлення пенсій.

- Законодавчі положення, що гарантують мінімальну пенсію. -
Запровадити сукупне обов'язкове пенсійне страхування.

- Сформувати добровільне пенсійне страхування (приватні пенсійні фонди), особливо професійну пенсійну систему, для субсидування дострокового виходу на пенсію працівників, які працюють у небезпечних умовах.

- Забезпечити прозорість пенсійної системи та кодифікацію пенсійного законодавства.

- В епоху технічного прогресу забезпечити можливості для розрахунку власної пенсії та проведення освітньої роботи з обчислення пенсії серед населення.

8. Посилити контроль за наданням житлових субсидій, щоб громадяни з вищими реальними доходами не могли отримувати житлові субсидії.

9. Поступово перерозподіліть платіжний тягар між страхувальниками та страховальниками та зменште обсяг виплат, здійснених страховальниками, до фонду соціального страхування.

10. Удосконалити метод розрахунку рівня життя.

Важливою сферою державного регулювання є соціальний захист рівня особистого споживання. Зокрема, в листопаді 2020 року, орієнтовна середньомісячна вартість мінімального продуктового кошика (далі – МПК) становила:

- для працездатних осіб - 1842 гривні, або 84% від рівня прожиткового мінімуму для цієї категорії населення (згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» з 1 липня 2020 року до 30 листопада 2020 року середня величина прожиткового мінімуму з розрахунку на одну особу на місяць становить 2118 гривень, зокрема для працездатних осіб – 2197 гривень, для осіб, які втратили працездатність – 1712 гривень.);

- для непрацездатної особи – 1 473 гривні, або 86% від рівня прожиткового мінімуму для цієї категорії населення [110].

Отже, порівняно з жовтнем 2020 року вартість МПК у листопаді зросла: працездатні люди - зростання на 22 гривні, або 1,2%, та непрацездатні - зростання на 21 гривню, або 1,4%. Порівняно з минулим місяцем частка здорових та непрацездатних людей у витратах на їжу зросла на один процентний пункт порівняно з минулим місяцем.

У свою чергу, деякі непродовольчі товари не враховують важливих або навіть основних витрат сучасності: орендна плата, медичне обслуговування, розваги, витрати на освіту (дошкільні, шкільні чи вищі). Мобільний зв'язок та Інтернет не є частиною українських споживачів. Зробіть порівняння: французький споживчий кошик включає відвідування перукарень, засобів гігієни, витрат на няню, прокат автомобілів, корм для котів та собак, таксі тощо. Окрім їжі, британський кошик для покупок також включає комп'ютерні ігри, акустичні гітари, витрати садівника, приватні школи та університети, списки товарів для дому. У Німеччині ви можете відвідати оздоровчі клуби, солярії, піци на винос, алкогольні напої тощо [112].

потрібно:

- Переглянути сучасний розмір прожиткового мінімуму, який сильно занижений.

- Розрахувати новий споживчий кошик, який відобразатиме мінімальний набір споживання товарів та послуг, що задовольняє основні соціальні та культурні потреби людей замість основного фізичного виживання (це ми побачимо сьогодні).

- У цьому випадку немає необхідності формулювати та приймати окремий український закон «Про споживчий кошик». Щоб виправити цю ситуацію, локальних поправок до Закону України «Про прожитковий мінімум» достатньо для повторного затвердження змісту непродовольчих товарів та послуг.

11. Для більш ефективного використання бюджетних коштів на соціальний захист рекомендується поєднувати соціальні програми, що виконують однакові функції. Наприклад, житлові пільги, програми житлово-

комунального обслуговування та програми житлових субсидій (вони виконують однакову функцію - захист населення в районах, що забезпечують певний рівень життя) об'єднуються в одну програму та надають допомогу, виходячи з реальних потреб громадян, щоб забезпечити принаймні мінімальні стандарти житла.

12. Систему соціальних служб потрібно негайно реформувати, а низку законодавчих актів потрібно сформулювати відповідно до міжнародних стандартів. Окрім застарілої законодавчої бази, є й інші питання, які потребують вирішення. Це:

- Враховуючи особливості кожного регіону, визначте потреби населення в соціальних послугах.

- Взаємодія всіх суб'єктів господарювання у наданні соціальних послуг та децентралізації.

- Враховуючи успішну практику соціальних закупівель в Україні та країнах-членах ЄС. Серед переваг громадських організацій доцільними заходами є: мобільність; гнучке спілкування з цільовою аудиторією; відсутність багаторівневого нагляду за діяльністю; можливість залучення спонсорської допомоги; можливість розробки альтернативних форм та методів надання соціальних послуг; свобода у формулюванні стратегій розвитку та процесів прийняття рішень.

- Пристойна винагорода, що виплачується соціальним працівникам, через необхідність стати соціальним працівником за сучасних умов - непопулярна та збиткова професія. Тому громадяни, які не можуть переносити соціальні проблеми неблагополучних груп, обирають добровільність головною формою зайнятості.

- Забезпечити кваліфіковане навчання працівників з надання якісної допомоги людям з особливими потребами, літнім людям, сиротам, сім'ям з дітьми, ветеранам, учасникам антитерористичних операцій, бідним та бездомним.

- Збільшити соціальну рекламу про організації, що надають соціальні послуги, та створюйте Інтернет-ресурси через постійні гарячі лінії.

13. Необхідно запровадити податкову систему, щоб звести суперечність між необхідністю сплачувати податки та небажанням сплачувати податки до нуля. Тільки дієва система оподаткування, заснована на загально визнаних принципах, може забезпечити універсальність (кожен платить податки), стабільність (гарантії сплати податків у певній кількості штату) та соціальну справедливість (платити відповідно до доходів та витрат Податки) можуть мати значний вплив на розвиток. Національна економіка та забезпечення соціальної справедливості.

14. Створити необхідні передумови для формування українського середнього класу. Зрештою, згідно з різними джерелами, частка українського суспільства, за оцінками, становить від 10 до 15%. Це середній клас демократичних країн, який становить 60% населення цих країн, є гарантом соціальної стабільності, носієм національної ідеології та головним органом демократичних змін.

Децентралізація соціальної політики, глобальна тенденція регіоналізації та урбанізації знайшли своє відображення у розвитку місцевого самоврядування. В Україні завдяки різним факторам значно покращилася роль органів місцевого самоврядування у вирішенні соціальних проблем.

По-перше, розмір країни визначає різноманітність соціального захисту, яке потрібно адаптувати до місцевих умов.

По-друге, органи місцевого самоврядування відповідають за підтримку та розвиток соціальної сфери, включаючи організацію, підтримку та розвиток закладів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту; соціальну підтримку та сприяння працевлаштуванню.

Насправді, окрім оплати пільг та допомоги, передбачених законом, усі органи місцевого самоврядування також реалізують місцеві програми соціальної підтримки - від одноразової грошової допомоги та допомоги в натуральній формі до створення комплексних центрів соціальних послуг.

В сучасних умовах реформи та децентралізації місцевого самоврядування в Україні актуальним є питання спроможності органів місцевого самоврядування здійснювати владу. І. Доценко та Р. Кукурічко сказали, що фінансування соціального захисту безпосередньо впливає на розподіл доходів шляхом перерозподілу певної економічної діяльності у вигляді зборів або податків, які сплачують люди, компанії та установи на користь інших членів сім'ї. Отже, вплив системи соціального забезпечення на розподіл доходів та споживання між різними домогосподарствами може бути зміною загальної суми [113, с. 322]. Отже, перерозподіл доходів вплине на структуру та масштаби ВВП.

Наприклад, в Європейському Союзі частка ВВП, що використовується на соціальне забезпечення, впала на 19,1%. У той же час країни-члени ЄС мають дуже різні моделі соціального захисту та ставлення соціальних витрат до ВВП. Отже, якщо Швеція (20,6%), Франція (24,4%), Фінляндія (25,6%) мають видатки на соціальне забезпечення до третини ВВП, Ірландія (9,9%), Румунія (11,6%) та Чехія (12,3%) , Болгарія (12,7%) забезпечує невелику частку ВВП для соціального захисту [114]. В Україні цей відсоток становить 18,2% [115]

Світовий досвід підтверджує, що цей інструмент соціального захисту активно впроваджується як адресна допомога. Теоретично позитивним аспектом цілей соціального добробуту є справедливий розподіл вигод: надання пільг тим, хто насправді їх потребує, та запобігання отримання пільг, коли немає реальної потреби. У той же час недоліком цього методу соціального захисту є насправді неправильний вибір одержувачів, внаслідок чого бідні все ще бідні і не можуть отримати відповідну допомогу.

Коротше кажучи, ми помітили, що чітко визначені завдання є надто важливими. Сьогодні нам потрібна чітка мета. Поки наміри влади не будуть зрозумілі людям і не підтримані людьми, люди не можуть очікувати будь-яких зусиль на успіх. Слід застосовувати диференційовану політику щодо певних груп людей та враховувати їхні цінності.

Старше покоління приділяє більше уваги цінностям правопорядку, своїм потребам у соціальній допомозі та державній підтримці, оскільки вони не можуть повністю адаптуватися до нового життя. Для цієї частини населення повинен бути збережений звичний порядок речей, види та форми соціальної допомоги, що існували колись.

Навпаки, молоде покоління більше покладається на власні сили, тому їм потрібно надати можливості реалізувати свої ініціативи та створити сприятливі стартові умови.

Висновки до розділу 3

Проаналізувавши досвід функціонування систем соціального забезпечення в усьому світі, ми можемо зробити висновок, що жодна модель не є повністю придатною для створення внутрішньої системи соціального забезпечення. Ми вважаємо, що найкращий варіант - зосередитись на створенні моделі, яка відповідає соціально-орієнтованим економічним умовам, поєднуючи елементи континентальної моделі (Німеччина, Австрія, Швейцарія) та англосаксонської моделі (Великобританія, Канада та США): функціонування надійного механізму соціального страхування; розвиток соціального партнерства; суворий контроль держави за діяльністю мінімальних установ соціального забезпечення та соціального захисту.

До необхідних умов національного нагляду належать: належне управління; соціальна справедливість; політична стабільність; необхідний рівень національної безпеки; забезпечення високооплачуваних та гідних умов праці для працездатних та забезпечення рівня життя інвалідів; високоякісна зайнятість; якісна та доступна за ціною доступна державна послуга (освіта, медицина, медсестри); гендерна рівність; конкурентоспроможна економіка; систематичне реформування системи соціального забезпечення без корупції.

Основними питаннями, які необхідно терміново вирішити, є: дотримання конституційних гарантій, передбачених Основним законом держави; відповідно до європейських стандартів соціального захисту населення, вдосконалення нормативної бази та законів та нормативних актів на щоденні потреби суспільства; цільова соціальна допомога; трансформація діючої системи соціального забезпечення; щороку відстежувати якість життя громадян; завершити пенсійну реформу і, нарешті, перейти до трирівневої пенсійної системи; посилення контролю за житловими субсидіями, щоб громадяни з вищим рівнем реального доходу їх не отримували; вдосконалити

методику розрахунку рівня життя; створити необхідні передумови для формування середнього класу в Україні.

В контексті розглянутих питань сучасний розвиток місцевого самоврядування вимагає значної уваги, щоб знайти найкращий спосіб надання соціальної допомоги та послуг на місцевому рівні. Впровадження нових та вдосконалення існуючих соціальних програм дає можливість оптимізувати управління системою соціального захисту на місцевому рівні, щоб забезпечити надання якісних та ефективних послуг найбільш вразливим громадянам та сім'ям.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно розробити концептуальний напрямок соціального розвитку на регіональному рівні, посилити цілі соціальної допомоги для найбільш вразливих груп населення та створити відповідну систему управління соціальним захистом на основі пріоритету задоволення потреб населення в умовах трансформації соціального ринку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу зробити загальні висновки теоретичного та практичного значення, що відображають вирішення проблем відповідно до встановлених цілей:

1. Поняття соціального захисту населення досить широке і стосується, вірніше сказати, охоплює всі верстви населення тією чи іншою мірою. Узагальнюючи визначення поняття «соціальний захист населення», ми вважаємо, що доцільніше використовувати термін «соціальний захист» як пряму чи опосередковану соціальну діяльність, що сприяє продуктивній зайнятості, соціальним та репродуктивним умовам за допомогою різних форм, засобів, методів та дій для відтворення людських ресурсів, людського капіталу.

2. Пошук оптимального балансу щодо забезпечення інтересів громадян, підприємств та установ є пріоритетним завданням для соціально спрямованої держави з метою здійснення ефективного державного регулювання сфери соціального захисту. При цьому держава застосовує механізми соціального захисту. Механізми соціального захисту населення – це комплекс заходів та інструментів соціально-економічних інститутів, що забезпечують організацію та ефективне функціонування соціальної політики в країні. Головною метою державного управління у сфері соціального захисту є формування та впровадження відповідних нормативних актів, фінансова підтримка та контроль правильності соціального забезпечення. Отже, на нашу думку, державне регулювання сфери соціального захисту населення – система економічних та соціальних відносин, що забезпечують задоволення основних потреб суспільства, ефективну соціальну політику держави через реалізацію оптимальних механізмів соціального захисту населення для підвищення рівня соціально-економічного розвитку та зміцнення економічної безпеки держави.

3. Встановлено, що в Україні нормативно-правовий механізм державного управління соціального захисту реалізується на трьох ієрархічних рівнях: конституційному; законодавчому; підзаконному. Кожний з рівнів регулюється відповідними правовими актами, зокрема: Конституцією України (статей 36, 40, 46-48, 52 та ін.); Кодексами України (Бюджетним, Господарським, Податковим, Цивільним та ін.) і законодавчими актами, базовим з яких є Закон України «Про соціальні послуги»; підзаконними актами. При розробленні правових актів суб'єктами законотворчої, нормотворчої діяльності враховуються положення і вимоги положення міжнародних правових документів (Загальної декларації прав людини, Європейської соціальної хартії, Європейського кодексу соціального забезпечення та ін.).

Визначено проблеми реалізації нормативно-правового механізму державного управління соціальними послугами, а саме: прогалини в бюджетному законодавстві, які порушують рівність суб'єктів, що надають соціальні послуги в доступі до отримання бюджетних коштів; неузгодженість між чинними правовими актами, що регламентують надання соціальних послуг зумовлює існування колізій в нормах права; невизначеність нормативно-правової термінології сфери соціальних послуг. З'ясовано, що недоліки в нормативно-правовому механізмі державного управління соціального захисту призводять до низьких рівнів ефективності, адресності, якості таких послуг, недостатньої прозорості, значних адміністративних витрат на їх надання.

4. Виявлено, що реалізувати окремі положення Закону України «Про соціальні послуги» неможливо через недосконалість фінансового механізму державного управління системою надання соціальних послуг. Формат цього механізму суттєво відрізняється з фінансовими механізмами, застосовуваними в країнах ЄС, що в контексті євроінтеграційного курсу державної політики України, потребує змін і приведення у відповідність до європейських норм і вимог. Статистичним аналізом встановлено виразну тенденцію до:

екстенсивного збільшення обсягів бюджетних соціальних видатків, які є найбільшою видатковою статтею зведеного бюджету України; збільшення дефіциту Держбюджету України призводить до недофінансування сфери соціальних послуг в межах 40 %. Встановити частку видатків, спрямованих на надання соціальних послуг виявилось неможливо з причин: відсутності відповідних статистичних показників на державному та місцевому рівнях; віднесення окремих видатків на фінансування надання соціальних послуг до інших видаткових статей бюджету (видатки на житлово-комунальне господарство, освіту, охорону здоров'я та ін.). Аналізом положень статей Бюджетного кодексу України, які регулюють питання фінансування соціальних послуг, виокремлено такі недоліки: спрямування бюджетних коштів виключно державним суб'єктам, що надають соціальні послуги де-юре недержавні суб'єкти надання соціальних послуг не можуть отримувати державні соціальні видатки, чим порушуються принципи рівноправності суб'єктів, що надають соціальні послуги та субсидіарності. Такий підхід до фінансування руйнує конкуренцію, ринкові відносини в системі надання соціальних послуг, призводить до монополії на ринку, низьких рівнів якості, ефективності таких послуг.

Впровадженню фінансового механізму державного управління системою надання соціальних послуг перешкоджає відсутність: затверджених державних мінімальних стандартів соціальних послуг; системи ліцензування таких послуг, акредитації суб'єктів, що їх надають; регулювання тарифів на платні соціальні послуги.

Визначено, що в Україні створено цілісну систему органів державної влади та місцевого самоврядування, які забезпечують формування і реалізацію державної політики та здійснюють відповідні функції державного управління у сфері соціального захисту населення. Ця система охоплює: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство у справах ветеранів України, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи

місцевого самоврядування. Згідно з п. 4, 5 і 6 ст. 85 Конституції України, Верховна Рада визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, затверджує Державний бюджет України та загальнодержавні програми, у тому числі соціального розвитку. З 29 комітетів Верховної Ради України сім – профільні суто з питань соціальної політики. Ще один центральний орган виконавчої влади, що займається питаннями соціального захисту, статус якого прирівнюється до Державного комітету України, – Пенсійний фонд України.

5. На підставі аналізу зарубіжного досвіду державного регулювання соціального захисту населення було отримано низку висновків. По-перше, лідерами середнього рівня соціальних витрат є Швеція, Франція, Фінляндія, Данія, Бельгія, Австрія та Німеччина. По-друге, у таких країнах, як Іспанія, Австралія, США, Італія та Греція, соціальні витрати зростали в середньому з 1% до 2% щорічно. По-третє, порівняно з базою 1991 року, найбільший приріст рівня соціальних витрат штату відбувся в Південній Кореї. По-четверте, найбільші коливання відбулися в Португалії, Ірландії та Фінляндії. В аналізі загальні соціальні витрати в Німеччині є найбільш стабільними.

6. Аналіз державного регулювання механізму соціального захисту населення виявляє необхідні напрями для його вдосконалення: ліквідація корупції та економічної олігархії; формулювання українського соціального кодексу; перегляд механізму субсидій; удосконалення норм праці в Україні та щорічний моніторинг якості життя громадян; Щомісячний моніторинг отримувачів соціальної допомоги та створення ефективної системи надання адресної допомоги соціально незахищеним верствам населення; вдосконалення методу розрахунку рівня життя, вдосконалення системи соціальних послуг та посилення контролю за житловими субсидіями. Методика вдосконалення розрахунку прожиткового мінімуму є надзвичайно важливою та необхідною. У частині непродовольчих товарів не враховуються сучасні життєво необхідні, навіть елементарні, витрати: оренда

житла, медичне обслуговування, відпочинок, витрати на освіту (дошкільну, шкільну, вищу). Мобільний зв'язок та Інтернет теж не належать до складу споживчого кошика України. Відтак проаналізувавши споживчий кошик Франції, Великобританії, Німеччини доходимо висновку: розмір прожиткового мінімуму значно занижений. Він повинен відображати мінімальний набір споживання товарів та послуг для задоволення основних соціальних і культурних потреб особи, а не для елементарного фізичного виживання, що простежуємо сьогодні.

7. Порівняльний аналіз сучасних моделей соціального захисту населення розвинутих країн світу (Швеції, Німеччини, США, Франції, Японії, Італії) та країн пострадянського простору (Польщі, Чеської Республіки, Російської Федерації) підтвердив, що найкращий варіант, для України – спрямування зусиль на побудову такої моделі, яка б відповідала умовам соціально орієнтованої економіки і становила поєднання елементів континентальної й англосаксонської моделей: розвиток соціального партнерства; функціонування надійного механізму соціального страхування; існування жорсткого державного контролю за дотриманням соціальних гарантій і підвищенням ефективності функціонування інститутів соціального захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макарова О. В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: монографія. Київ: Ліра, 2004. 328 с.
2. Опарін В.М. Фінанси: навч. посіб. Київ, 2001. С. 54–64.
3. Синичук С. М., Бурак В. Я. Право соціального забезпечення України: навч. посіб. Київ: Знання, 2003. 306 с.
4. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики: навч. посіб. Київ: МАУП, 2002. 200 с.
5. Шевчук П. І. Соціальна політика. Львів: Світ, 2003. 400 с.
6. Флорескул Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. *Держава та економіка: Вісник КНТЕУ*. 2009. № 2. С. 34-46.
7. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 232 с.
8. Калашников С. Социальное рыночное хозяйство и социальное государство. *Человек и труд*. 2003. № 9. С. 45.
9. Правознавство. Словник термінів: навч. посіб. Київ: Юрисконсульт КНТ, 2007.
10. Лібанова Е. Бідність в Україні: визначення, критерії та показники. *Україна: аспекти праці*. 2001. № 6. С.15-19.
11. Грушко В. І. Пенсійна система України: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 214 с.
12. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 189 с.
13. Корнієнко В. Реалізація ідеалу соціально-правової держави в українському суспільстві. *Право України*. 2001. № 2. С. 19.
14. Якубенко О. Функції соціальної держави. Етапи формування *Соціального захисту*. 2003. № 7.

15. Магновський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість. *Право України*. 2005. № 7. С. 23.
16. Шаповал В. Конституційна категорія соціальної держави. *Право України*. 2004. № 5. С. 43.
17. Несторенко П. Долають недуги доброта й турбота. *Уряд. кур'єр*. 2004. № 5. С. 69-73.
18. Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці. дис. на здобуття наукового ступеня д.е.н. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.01/2016/Ruzhenskyj_diss.PDF
19. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2000. 209 с.
20. Социальная работа: теория и практика: учеб. пособие / Отв. ред. Е.И.Холостова, А.С.Сорвина. М.: ИНФРА-М, 2001. 427 с.
21. Українські Закони. Соціальний кодекс України: Проект / В.С.Журавський та ін., Християнсько-демократична партія України. Київ: Логос, 1998. 319 с.
22. Руженський М.М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2013. 318 с.
23. Конституція України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
24. Латинін М. А. Фінансовий лізинг як механізм інвестування аграрного виробництва: [монографія] / М.А. Латинін, А.О. Дегтяр, В.О. Галушко; НАДУ при Президентові України. Х., 2009. 200 с.
25. Теоретико-методологічні засади державного управління: формування понятійного апарату: метод. рек. / авт. кол.: В.В. Корженко, В.В. Говоруха, О.Ю. Амосов та ін.; за заг. ред. В.В. Корженка. К.: НАДУ, 2009. 56 с.

26. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. К., Т. 2 (Д–Й), 1999. 744 с.
27. Букатова Д. М. Адміністративно-правове регулювання ринків фінансових послуг в Україні: дис. ... к. ю. н. : 12.00.07. К., 2012. 206 с.
28. Енциклопедія державного управління: у 8 томах / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011.: Т.4: Галузеве управління / наук.-ред. колегія: М.М. Іжа (співголова), В.Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. 648 с.
29. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України / В. Б. Авер'янов. – К.: Юрид. думка, 2004. 584 с.
30. Енциклопедичний словник В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.
31. Державне управління та державна служба: словник-довідник / [уклад. О.Ю. Оболенський]. К.: КНЕУ, 2005. 480 с.
32. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 251 с.
33. Кондрашов О. М. Державне регулювання структурного розвитку промисловості України: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2009. 40 с.
34. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: [навч. посібник] / Л.А. Швайка. К.: Знання України, 2006. 435 с.
35. Кострубіцька А. В. Особливості державного регулювання діяльності засобів масової комунікації у Європейському Союзі: дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2017. 203 с.
36. Державне регулювання АПК:] посібник] / В.К. Терещенко, П.А. Лайко, В.А. Ткачук та ін. К.: Вид. центр НАУ, 2005. 142 с.

37. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. Інвестиції: практика і досвід. №15. 2013. С.6-8.
38. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці: Монографія. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 260 с.
39. Шапуров О. О. Формування ефективних механізмів господарювання в ринкових умовах. Економіка та держава. 2009. №7. С.69-71.
40. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник / [авт. кол. В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. Київ: НАДУ, 2010. 284 с.
41. Тиха О.І. Державне регулювання сфери соціального захисту: переваги і слабини. Молодий вчений. 2018. № 11 (63). С. 494-500.
42. Сіленко А.О Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід і перспективи України: монографія / А.О. Сіленко, В.А. Коляденко. Київ: [б.в.], 2002. 357 с.
43. Туленков М.В. Соціальний захист у соціологічному вимірі: монографія / М.В. Туленков. Київ: ІПК ДСЗУ, 2011. 168 с.
44. Іващенко Т.О. Напрями удосконалення інституційного забезпечення функціонування механізму соціально-економічного захисту. *Економіка та держава*. 2010. № 2. С. 75–79.
45. Конституція України: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. із змінами, внесен. Законом України від 8 груд. 2004 р.: за станом на 1 січня 2006 р.]. Київ: М-во юстиції України, 2006. 124 с.
46. Арістова І.В. Соціальна функція держави як визначальна категорія права соціального забезпечення України. *Форум права: електрон. науково-фахове видання*. 2006. № 2. С. 18-21.
47. Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 квіт. 2007 р. № 178-р *Офіційний вісник України*. 2007. 27 квіт (№ 28). С. 69. Ст. 1122.

48. Про соціальні послуги : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (із змінами, внесен. згідно із 8 Законами у 2004-2012 рр.) *Офіційний вісник України*. 2003. 1 серп. (№ 29). С. 52. Ст. 1435.

49. Павлюк К. Соціальні послуги: недофінансувати чи міняти систему. URL: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/593?view.

50. Загальна декларація прав людини : Декларація ООН, прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 217 А (III) від 10 груд. 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. 15 груд. (№ 93). С. 89. – Ст. 3103.

51. Європейська соціальна хартія: Хартія Ради Європи від 3 трав. 1996 р. № ETS № 163. *Офіційний вісник України*. 2006. 18 лист. (№ 40). С. 37. Ст. 2660.

52. Європейський кодекс соціального забезпечення: Кодекс Ради Європи від 16 квіт. 1964 р. ETS № 48. Верх. Рада України: офіц. веб-сайт. 2015. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_329&c=1#Public.

53. Бюджетний кодекс України: [Кодекс, Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI (із змінами, внесеними згідно із 28 Законами України в 2010-2013 рр.)] *Офіційний вісник України*. 2010. 3 серп. (№ 59). С. 9. Ст. 2047.

54. Господарський кодекс України: Кодекс, Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV (із змінами, внесеними згідно із 69 Законами України в 2005-2014 рр.)] *Офіційний вісник України*. 2003. 28 бер. (№ 11). С. 303. Ст. 462.

55. Податковий кодекс України: Кодекс від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI (із змінами внесеними згідно із 69 Законами в 2010-2012 рр.). *Офіційний вісник України*. 2010. 10 груд. (№ 92). Т. 1. С. 9. Ст. 3248.

56. Цивільний кодекс України: Кодекс, Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (із змінами, внесеними згідно із 92 Законами України в 2003-2014 рр.)]. *Офіційний вісник України*. 2003. 28 бер. (№ 11). С. 7. Ст. 461.

57. Про соціальні послуги: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (із змінами, внесен. згідно із 8 Законами у 2004-2012 рр.) *Офіційний вісник України*. 2003. 1 серп. (№ 29). С. 52. Ст. 1435.

58. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 лист. 2000 р. № 2017-III (із змінами, внесен. згідно із 2 Законами у 2007-2012 рр.). *Офіційний вісник України*. 2000. 17 лист. (№ 44). С. 1. Ст. 1876.

59. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 черв. 2000 р. № 1768-III (із змінами, внесен. згідно із 17 Законами в 2002-2013 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 5 січня (№ 1). Ст. 2.

60. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII (із змінами, внесен. згідно з 32 Законами в 1994-2014 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 1991. 21 трав. (№ 21). Ст. 252.

61. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 6 жовт. 2005 р. № 2961-IV (із змінами, внесен. згідно з 10 Законами в 2006-2014 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 2006. 20 січ. (№ 2). С. 44. Ст. 36.

62. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 р. № 2623-IV (із змінами, внесен. згідно з 6 Законами в 2009-2014 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. 30 черв. (№ 26). С. 1108. Ст. 354.

63. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 лист. 2000 р. № 2109-III (із змінами, внесен. згідно із 8 Законами в 2004-2013 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 5 січня (№ 1). Ст. 2.

64. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2558-III (із змінами, внесен. згідно із 6 Законами в 2005-2012 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 19 жовт. (№ 42). Ст. 213.

65. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 10 квіт. 2014 р. № 1197-VII (із змінами, внесен. згідно з 11 Законами в 2014-2015 рр.). *Офіційний вісник України*. 2014. 30 квіт. (№ 34). С. 15. – Ст. 900.

66. Про місцеве самоврядування в Україні: [Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР (із змінами і доповн. внесен. 87 Законами України у 1998-2015 рр.)]. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. 25 черв. (№ 24). Ст. 170.

67. Про місцеві державні адміністрації: [Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV (із змінами і доповн. внесен. 44 Законами України у 2001-2015 рр.)]. *Офіційний вісник України*. 1999. 21 трав. (№ 18). Ст. 3.

68. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 бер. 2012 р. № 4572-VI (із змінами, внесен. згідно із 6 Законами у 2012-2014 рр.)]. *Офіційний вісник України*. 2012. 27 квіт. (№ 30). С. 26. Ст. 1097.

69. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5073-VI (із змінами, внесен. згідно з 3 Законами в 2014 р.) *Відомості Верховної Ради України*. 2013. 21 черв. (№ 25). С. 1350. Ст. 252.

70. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III (із змінами, внесен. згідно із 33 Законами в 2001-2015 рр.)]. *Офіційний вісник України* 2000. 14 квіт. (№ 13). С. 31. Ст. 505.

71. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР (із змінами, внесен. згідно з 10 Законами в 1999-2014 рр.)]. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. 19 лист. (№ 47). Ст. 256.

72. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII; URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

73. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII; URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

74. Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни: Закон від 16.03.2004 № 1603-IV; URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1603-15>

75. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їхніх сімей: Закон України від 15.06.2004 № 1763-IV; URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1763-15>

76. . Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV; URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2961-15>

77. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII; URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

78. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року “Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях”: Указ Президента України від 14.11.2014 № 875/2014; URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875/2014>

79. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях»: Указ Президента України № 116/2018 від 30.04.2018 року. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/1162018-24086>.

80. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 №5/2015. URL.: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran10#n10

81. Про затвердження Порядку регулювання тарифів на платні соціальні послуги: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квіт. 2005 р. № 268. *Офіційний вісник України*. 2005. 29 квіт. (№ 15). С. 20. Ст. 75.

82. Про затвердження критеріїв діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги: Постанова Кабінету Міністрів України 14 лист. 2012 р. № 1039 *Офіційний вісник України*. 2012. 23 лист. (№ 87). Ст. 3537.

83. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон від 04.09.2008 № 375-VI; URL.: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/375-17/paran203#n203>
84. Про охорону дитинства: Закон від 26.04.2001 № 2402-III; URL.: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
85. Про вищу освіту: Закон від 01.07.2014 № 1556-VII; URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
86. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон від 21.11.1992 № 2811-XII; URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
87. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон від 01.06.2000 р. № 1768-III; URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>
88. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. Київ: Центр громад. експертизи, 2009. 104 с.
89. Дубич К. В. Ставлення суспільства до людей з обмеженими фізичними можливостями. *Духовність особистості*. 2011. Вип. 3 (44). С. 30-35.
90. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами. URL.: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>.
91. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: нац. доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін]. Київ: НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
92. Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2004 р. № 558. *Офіційний вісник України*. 2004. 14 трав. (№ 17). Ст. 1188.
93. Економічний розвиток і державна політика : практикум. Вип. 10. Ринок праці в умовах перехідної економіки / Ю.М. Бажал, Т. Вюртенбергер, С. В. Грищенко [та ін.]; за заг. ред. І.В. Розпутенка; УАДУ при Президентові

України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів. – Київ: Вид-во «К.І.С», 2002. 231 с.

94. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2018 р.: Електронний ресурс // Міністерство фінансів України: офіц. веб-сторінка. 2019. 30 жовт. URL.: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=364385&cat_id=77440.

95. Положительный опыт предоставления социальных услуг в странах Юго-Восточной Европы / Ред. И. Фулц, М. Трейси. М.: Международная организация труда, 2008. 124 с.

96. Комітети Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site/p_komitis

97. Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення. URL: http://komspip.rada.gov.ua/komspip/control/uk/publish/article?art_id=45262&cat_id=44832

98. Закон України "Про соціальний діалог в Україні" № 2862-VI: офіц. вид. станом на 23 груд. 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.

99. Закон України —Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування№ 2464-VI: офіц. вид. станом на 08 лип. 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 2 – 3. Ст. 11.

100. Тофтисова-Матерон Р. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах. Київ: Проект ТАСІС «Посилення рег. соц. послуг в Україні», 2006. 225 с.

101. Леви Г. Английское народное хозяйство перевод с немецкого проф. В. В. Святловского / Г. Леви. М.: Изд. товарищество «Книга», 1924. 249 с.

102. Кларк Дж. Неустойчивые государства: трансформация систем социального обеспечения. *Журнал исследований социальной политики*. 2003. Т. 1. № 1. С. 69-88.
103. Литвиненко В. М. Загальні суб'єкти надання соціальних послуг. *Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Серія Юрид. науки*. 2014. Вип. 5. Т. 1. С. 310-314.
104. Литвиненко В.М. Соціальні послуги у сфері соціального захисту населення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / В. М. Литвиненко; Харківський нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 20 с.
105. Ліцензування соціальних послуг: проблемні аспекти. URL:<http://www.ucipr.kiev.ua/publications/litcenzuvannia-sotcialnikh-poslug-problemni-aspekti>.
106. Standards for Quality in Social Services: Electronic Resource / The Ministry of Labour and Social Affairs of Czech Republic: website. 2013. Access Mode : <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2057/standards.pdf>. 24 p.
107. Мерзляк А.В. Механізми державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект: моногр. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 300 с.
108. Тофтисова-Матерон Р. Ліцензування надання соціальних послуг. Соц. захист: щомісяч. інформ. та наук.-виробн. журнал. 2006. № 1 (січ.). URL: http://info.rehab.org.ua/russian/periodyka/sots_zaxust/1-2006/a11.
109. Аналіз результатів Індексу сприйняття корупції-2019. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>
110. Вартість мінімального продуктового кошика у листопаді 2020 року. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/vartist-minimalnogo-produktovogo-koshyka-u-lystopadi-2020-roku>
111. Осипян А.Л. Экономика государства благосостояния: основы формирование в условиях рыночной трансформации. Донецк: Лебедь, 2001. 302 с.

112. Ков'язіна К.О. Щодо удосконалення методики визначення споживчого кошику. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1233/>

113. Доценко І.О., Кукурічко Р.С. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення соціального захисту населення. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 322-325.

114. Eurostat Statistics Explained. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained>.

115. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>